

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám • József • 527.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— Ⓞ — Budapest, augusztus hó 10. Ⓞ —

Krónika.

Béke.

— aug. 8.

Bulgária kapitulált, a háborúnak vége s holnap... holnap megkezdődik a rendjel-eső: a legszomorubb szupervizitáció, ahol mindenki annyit ér, ahány végtagja hiányzik. És holnapután... holnapután megkezdődik a *restitutio in integrum*; az erkölcsi értékek dimenziói kitágulnak, a fogalmak helyet cserélnek, ami pár hónapig bűn volt, megint erény lesz, az erény: bűn, az emberölésért nem királyi elismerés, hanem golyó és akasztófa jár és aki ellágyult szívvvel huzza ki ellenfele torkából a szuronyt, nem hazaáruló többé, hanem derék, becsületes férfiú, és a nacsálnik is kezét szorít vele. A marsallbot, a dicsőség hegymászója, megint koldusbot lesz és mint a hétéves háboru után, az országutak, nagyvásárok, templomlépcsők katonasapkás, nyomorékokkal telnek meg, harmonikázó hősök, féllábu koldusok, érdemkeresztes szegénylegények barangolják be a világot. De ez a mozgó tábori kórház — a sebek, mankók földköri diadalutja — itt csak azokból rekrutálódik, akik nem tudnak átmászni, visszamászni a régi, békés kis-világuk deszkakerítésén. A háboru sok kalandor-öszönt szabadtott föl; jámbor, együgyü parasztok, akik husz éven át békén tömték kukoriczacsutkával a négylábu bankot, egyszerre a »nemzeti becsület« horizontjába nőttek s a kormos, véres, siket zürzavarban kiestek a nyugalomuk, az öntudatuk csonkatornyából. És most rettegnek a visszahétköznapiasodástól, — hogy majd visszamennek a faluba s minden nappal kisebbek lesznek és a pap, meg a jegyző, meg a bíró minden nappal visszánőnek a régi jelentőségükbe és egy-két hónapig még meghallgatják a Hárijános mesét, hogy sebesült meg, hogy vágta le a kutyafejű törököket, hogy szeretett bele a bolgár, rácz, görög királyleány, egy-két hónapig még leveszik a főveget a mankója előtt, de aztán... aztán az iskolás gyerekek se hallgatnak rá s jön a mezei munka és ott minden hitvány épkézláb embernek nagyobb lesz a becsülete, mint neki. A haza talán elfelejti a dicsőségüket, de ők nem felejtik el soha, nem is profanizálják, dédelgetik, mint egy ereklyét, neki, belőle élnek, tőkésítik, nem is akarnak egyebek lenni, mint a dicsőségük imprezáriói, regősei — muzeumai. »Hejh, Kumanovonál...« dudolják a maguk Szibinyáni-románczát és a vásáros parasztok a sipkájukba dobják a nép vitézségi érmét — a krajczárt.

De ez a vándor-történelem, mondom, csak azokból rekrutálódik, akik képtelenek a kardot kaszával fölcserélni, képtelenek *visszaérteni*, hogy a kasza a munka kardja, nem arra való, hogy embereket küldjenek vele a másvilágra. Az obsitosok legnagyobb része hazamegy, kicsit kitatarozza az életét és dolgozik tovább. Mert van hol — Bulgária kivételével a *haza* az egész Balkánon nagyobb lett, Bulgáriában meg — a népességhez mérve — annyi a föld, hogy nincs is utána egyenes adó, csak tizedet szednek és ezt, mint a nagy Stambulov, a bolgár Tisza Kálmán kimondta, elrendelte, terményben kell beszolgáltatni.

A Balkán hamar napirendre tér a Balkán-háboru fölött, — nem is ér rá majd sirni, emlékezni, hisz most kezdődik az óriás-munka. A háborúnak adórendszerbe, közigazgatásba, kulturpolitikába való transzponálása, a szurony művének paragrafusokkal való betetőzése — de esztendők telnek bele, amíg Európa is napirendre térhet fölötte. Középeurópában több existenzia pusztult el, többen merültek a munkanélküliség közös temetőjébe, mint amennyien az egész kettős háboruban elestek; a végrehajtó feketeposztós dobja többször perdült meg Magyarországon, mint ahányszor Szerbiában — az ezreddob. Minden közgazdasági hír: egy haditudósítás; minden mérleg: egy vesztett háboru, minden egy-szám hivatalos lap: egy fejfajegyzék, ma és a szerb paraszt már fütyörészve szántja a tarlót, amikor a böszörményi hajdu, az udvarhelyi székely Brailában, Württembergben, Pennsylvánia gépei és Kanada sikjai fölött szüreteli a vérét és a veritékét — azért, mert a Balkán-állam suhanczai egymás husába vájták a karmukat. Természetes, hogy a háborura a hadviselő felek is ráfizettek — de nem a maguk pénzével, hanem a mi pénzünkkel, Európa pénzével; a tőkék; amik ott — mint ágyuk, golyószórók, konzervek, külföldi újságírók — mérkőztek, idegen tőkék voltak; annak a pár üveg-, szesz-, bőr-, papir-, szövőgyárnak pedig, ami most ott tönkrement, csak annyiban van köze a Balkánhoz, hogy véletlenül ott épült. Az uzsora kétségkívül visszafoglalja jogait, de ehhez a Balkánon ugy hozzáedzöttek, mint a téli sporthoz, — Bulgáriában például, amely szinte klasszikus, aranykalászszal ékes földje az uzsorának, hatvan-hetven százalék kamatot szoktak fizetni és a demokratikus birtokszerkezet mellett a személyi vagyon kizárólagos alapja: az uzsora. De ehhez, mondom, hozzáedzöttek; az adósság miatt pedig nem fájnak a fejek, az egyetlen ambíció itt az, hogy minél több adósságot csinálhassanak... Allah-

nak is van adóssága, mondja a derék török és ez a közmondás a Balkán közgazdasági eszménye.

A Balkán hamar kiheveri a háborút, mikor heverjük mi ki a békét? Vagy a Balkán-háboru csak hadgyakorlat volt, jelmezes főpróba? és most következik az előadás?

P—s.

Imádság.

Uram, ne hagyj mindent elérnem,
Hagyd meg vágyának sok-sok vágyamat!
Hogy jární tudjak lámpátlan éjben,
Rég kialudt csillagok alatt.
Kék ég hajója legyen lelkelem,
Röpitse az elérhetetlen.

Ne add meg nekem a boldogságot,
Amelyben a szívem kimerül,
Ne hozd közelembé soha, mit várok,
Hogy küzdhessek törhetetlenül.
Legyen rableány az örömöm,
S én lihegjek kint a küszöbön.

Lelkem távcsövét fordítsd meg mindig,
Ha egy-egy cél már körébe ért.
Az üdvöket messzi fények hintik,
A távol a legjobb lelki vért.
Nem boldogság boldognak lenni,
Egy boldogit csak: közeledni.

Falu Tamás.

»Poesie.«

Irta: KUPCSAY FELICZIÁN.

(2)

Amadé meg volt győződve arról, hogy sokáig egymás mellett nem fogják kibírni; egy év se telik el s az esküvőt bizonyára válás követi... Akkor, eleinte még olyan frissen éltek benne Ernőék lakodalmának az utóhangjai. De a benyomások lassankint elhalványultak; néha már úgy tűnt fel, mintha Ernő és Wanda nem is léteztek volna; csak álmodta őket. Hat esztendő nagy idő s hat esztendő semmi hirt sem hozott róluk. Ugy látszik, Wandáék mégis összefértek, összetörődtek. Hamisak voltak a feltevései. Talán nagyon boldogok is! Bizonyára már gyermekeik is vannak!... Ha erre gondolt Amadé, valahogy úgy érezte, hogy már nem is érdemes velük többé egyáltalán foglalkozni. Önzök a boldog emberek; jobb, ha rájuk se gondolunk.

Ugy volt már velük, mintha számára már meghaltak volna. A közömbös felejtés küszöbén álltak.

Wanda levele most egyszerre életre varázsoltá őket. Tehát élnek; még élnek! Öröme telítve volt megdöbbenéssel elegyes álmélkodással. Wanda sorai rég elmerült érzéseket támasztottak fel benne; az esküvő napjának minden meleg és romantikus hangulata újra simogatta a szívét. Fakult régi képek hirtelen visszanyerték eredeti frissességüket. Hat év előtti szempillantások, mosolygások, elhallgatott titkos vallomások, a szív mélyéből kikényszerült áruló bókók mintha mind megismétlődnének. »Amadé, maga a világ legszebb

embere... Magát Amerikában sem felejttem el...« Ez is visszakongott most egy hat év előtti pillanatból. Milyen félenken és mégis milyen melegséggel mondta ezt Wanda. És milyen erős, milyen forró volt a kezeszorítása. És milyen bensőségteljes az utolsó »Adieu!« És a kéknefeletcsokor! Milyen jól talált a fehér bluzhoz, fehér arczbőréhez, ahhoz a csodás szőkeséghez!

Megmosdott, megborotválkozott; szmokingba öltözött. Kitünően festett. A nagy állótükörben perczekig nézte, vizsgálta magát. Maga is gyönyörködött önönalakjában... De aztán hirtelen félrefordította a fejét s elfödte a szemeit. Megrestelte ezt az önbámulást; ismét egy gyöngeség, melyről-le akarta szoktatni magát. S most ismét beleesett; Wandáért, egy asszonyért. Akivel törődnie sem volna szabad.

Még volt valami elvégezni valója. Leült íróasztalához s gyorsan néhány sornyi írást vetett papirosra. Aztán borítékba zárta s a Madamera czimezve, a karácsonyfa alá, a kis dobozra tette. — Illő, hogy exkuzáljam magamat. Illő, hogy a karácsonyfát az ünnep fenségéhez méltó poétikus szavakkal ajánlja fel neki.

Aztán sietve távozott. A galérián, a Madame ablakai alatt sietett tova.

Az egyik ablak függönye mögött Madame Boulanger állt. Legalább látni akarta Amadét, ha már nem beszélhetett vele. Pedig úgy szeretett volna »jó mulatást« kívánni neki.

A másik ablakhoz Mari lopózott; ő is leskelődött. És felsóhajtott és ez a sóhajtás őszinte szívéből tört elő: — Milyen gyönyörű ma a nagyságos ur!... — Mintha Madame Boulanger tekintetében a féltékenység szikrája villant volna meg. A szobából szinte haragosan küldötte ki Marit.

Mari a konyhába ment. Leült a szenesláda tetejére, az órával szemben és nézte, nézte a mások mozgását, lassu döcögését... Várta, hogy mikor üti a pont hatot... Megigérte a nagyságos urnak.

IV.

Már nem havazott többé. Fagyos hideg ülte meg a várost. Kitisztult az ég...

Egy virágosbolt a Gizella-téren kedves ötletet sugallt Amadénak. Egy bokréta ibolyát és gyöngyvirágot vásárolt Wandának. Wanda mindig szerette a virágokat. Ezt fogja neki krisztkindlibe adni...

Az idő már fél hétre járt. Meggyorsította a lépteit. A karácsonyfákat mindenütt hét órakor gyujtják; bizonyára Benaskyéknál is. Csaknem iramlépésekben haladt végig az Andrassy-uton.

A Nagy Áruház előtt, a babakirakátnál, rengeteg bámézkodó állta el az utját. Száznál több, szebbnél szebb porcellánbaba mosolygott ki a kirakat üvege alól. Mindenkit megállásra kényszerített ez a színes, bájos látvány. Amadét is. Önkéntelenül belebámult a pufók babafejtömkelegbe. Mintha ebben a pillanatban minden baba rámeresztette volna a szemét s mintha mindenik kiabálta volna: Engem végy meg! Engem vigy el! Engem... Engem... Különösen szép volt egy göndörhaju, szőke, nagy baba. Amadé valósággal beleszeretett. Olyan bájosan, esdeklően tartogatta a kezét. Nagy, égszínkék szemei voltak. Éppen mint Wandának... Egész arczkifejezése Wandára emlékeztetett... Lehet, hogy Amadé csak képzelte ezt a hasonlatosságot, de ez éppen elég volt ahhoz, hogy benyisson az áruházba s a babát megvegye. A vásárláshoz hamar megtalálta az indokot. Ernőéknél bizonyára van gyerek; valószínűleg kis leány. Ernőék

tulfinomult, szalonlányok; az ilyeneknek lányuk szokott lenni . . . Oh mint fog örülni a kis bábé a szőke babukának! Furcsálta és megróttá önmagát, hogy a gyermekre legutoljára gondolt, pusztán egy kirakat emlékeztető hatása alatt. Már pedig ma este mindenütt és mindenben legelső a gyermek! Gyermek nélkül a karácsonyeste olyan, mint télen a fecskéfészek; szomorú, üres. A hol nincsen gyermek, a karácsonyfa ott néma ravatal. . . . Amadé ezt szíve mélyén átérezte. Miért kellett hát a véletlennek megsugnia azt, amit a szív természetes jó érzéséből, minden külső figyelmeztetéstől függetlenül kellett volna megcselekednie?

Kezében a virágokkal, hóna alatt a beskatulyázott babával, nemsokára a Benasky-villa elé érkezett. A Benasky-család grófi czimere még most is ott ékeskedett a nagy kapu fölött. Évekkel ezelőtt sokszor járt erre Amadé; gyakran volt vendége a Benasky háznak. A ház külseje azóta sem változott; terraszos, egyemeletes villaszerű épület, melyet jellegzetessé görögstilben épült portikusza tett. A háztető közepéből egy toronyszerű építmény vált ki harangütéses órával a főhomlokzaton. Sok kedves időt töltöttek el Ernővel együtt valamikor a toronyszobácskában! . . . Benasky papa életében az egész házat lakták; az emeletet a földszinttel széles, angol lépcső kötötte össze. Földszinten volt a nagy szalón s a fogadóterem; az emeleten laktak az öregek; Ernő volt a toronyszobácska, melynek kékszíni tapétái és derűs levegője azt az érzést keltették, mintha az azurkék égből lebegne az ember. . . . De meghalt Benasky papa, Ernő pedig Amerikába ment. Lezárták az emeleti lakosztályokat, lezárták a toronyszobácskát is és megállt a harangütéses óra. Benasky mama maradt a ház egyetlen lakója. A földszinten, két kisebb szobában húzódott meg.

Most a villa ismét a régi képét vette fel, mozgalmas, ragyogó képét. A toronyóra ismét élt, ketyegett. Amadé meglepetten állt meg. Meglepetten bámult a kivilágított ablakokra, a fényben uszó csillárookra, melyek világosságukat majdnem paraszti kérkedéssel az utcára szórták. Gálába öltözött férfiak és nők szilhuettjei jelentek meg a falakon; megnyult árnyékuk néha a járdáig kivetődött. Boszankodás és meglepetés állította meg Amadét. Erre nem volt elkészülve . . . Azt hitte csendes, magábagubózottságában fogja viszontlátni a Benasky-házat, melyet elborít elmúlt idők hangulatos melankóliája. Azt hitte, az ablakok mind be lesznek zsalugáterezve s csak egyetlen szobából, a toronyszobából fog hívogató világosság inteni. Azt hitte a legbizalmasabb családi karácsonyest vár itt reá . . . A fénytől, a nyüzsgő élettől valósággal megriadt. Micsoda nagyzás! Micsoda izléstelenség! Vagy talán Amerikában így szokás?! . . . És az a sok ember, azok a népek, mit keresnek a villában? Mit akar azokkal Wanda? . . . Hallani vélte lármájukat, zajongásukat s elfutotta a méreg. Azt képzelte zsbongásuktól már repedeznek a falak. Ingerülten megrázta a fejét s önmagának parancsolta: — Nem ide nem mehetsz! Ide be nem teheted a lábadat! Ebbe a vásári multságba . . .

Fájdalmas volt így tévedni a számításaiban. Ahol onnyi embert látnak szívesen, a szíveslátásból, a szeretetből reá ugyan mi esik? . . . Valamicske szeretet pedig neki nem kell. Legkevésbé Wandától. Akkor inkább hazamegy, vissza Madame Boulanger-hoz. Ott tiszta, önzetlen és megosztatlan szeretet vár reá. Bár inkább otthon maradt volna! Kár volt felülni a Wanda nyájaskodó levelének.

Mily hamar tulértékelnek a férfiak egy női levelet! . . . És úgy találta: sok volt az autoszugesztio abban is, amit Wanda iránt érzett, amit kiválóságáról tartott.

Valamikor kedves, bájos teremtés lehetett, hat évvel ezelőtt, a menyasszonyi fátyol-glóriában; azóta mássá vedlett; nagyon megváltozhatott az amerikai józanító éghajlat alatt. Hiszen, ha egy kis poézis még megmaradt benne, nem rendezne ilyen profán gyülekezetet szent karácsonyestén . . . Bizonyára a cselédek közé dugta a gyermekét, hogy neki ne lábatlankodjék. Oh, tolvajok! Tolvajok! Meglopjátok, megraboljátok a kicsikét, csak hogy ti mulassatok. Ez a gyermekek ideje! Csakis a gyermekeké! . . .

Batárok, automobilon egymást követve álltak meg a kapubejárat előtt. Borotvált képű, fehérkesztyűs kapus segített a kiszálló vendégeknek. Köztük volt a vívőr miniszterelnök is, a külügyminiszterrel s egy vén tábornokkal együtt érkezett. És még más egész- és félnotabilitások. És olyanok is, akik csak dörgölözni, stréberkedni jöttek. Mert hátha Ernőből nagykövet lesz egyszer! . . . Igazi zagyvalék, smokk-társaság. Amadét undor fogta el. Pfuj! Pfuj! . . . Oh, hogy kirepiteném őket! . . . Vagy talán Wanda vonzza ide őket? Csak Wanda miatt jönnek? Hogy a lehelletét magukba szívják, hogy tánc közben átkarolhassák a derekát? Fűrödni akarnak érzéket ingerlő bűvös légkörében? . . . Azt hiszik talán, hogy Wanda . . .? . . . Oh, ez borzasztó volna! Még gondolatnak is . . .

— Nem, ide nem megyek! — határozta újra, most már visszavonhatatlanul és sarkon fordult, hogy visszaroohanjon elhagyott garszonlakásába, Madame Boulanger-hoz. — Ott a mennyország vár reám! . . . Ez itt a pokol.

De a virágok? . . . A baba? . . . Mit tegyen velük? Eldobja, megsemmisítse? . . . Ez durvaság volna. Visszapillantott a Benasky-házra; a kapu előtt éppen akkor pöfögött tova az utolsó automobil. A kapus bámészkodva, egyedül állt a bejárat előtt. Amadé hozzásietett, borralalót nyomott a markába s egy névjegyet. Gyorsan, suttogva mondta:

— Adja át a méltóságos asszonynak, aki Amerikából jött. A babát is adja át neki, a kis lányának küldöm. Érti? . . .

A kapus borotvált, ránczos képe felderült; a virágokat megszagolta s valamit hebegett angolul:

— Yes, yes . . . Thank You . . . — Azibolyák tetszetek neki, de a babára kérdőleg vigyorgott. Mintha tündőnék: »Minek ez? S kinek? . . . Mikor nekünk nincsen gyermekünk . . .«

Amadénak nevetnie kellett a kapuson. — Ez az amerikai »behozatal« azt hiszi, neki szól ez a meglepetés; azt hiszi, Budapesten a Jézuska ilyenformán hordja szét az ajándékait, hogy az ő gyerekének szántam a babát s drága feleségének a szép ibolyákat.

Megmagyarázta neki hát angolul az utasításait . . . Alig hogy befejezte a szavait, a kapu elé egy hatalmas automobil siklott. A kapus gyorsan visszaadta a virágokat s a skatulyát Amadénak.

— Most nem érek rá — mondta, az automobilhoz ugrott s gyorsan ajtót nyitott. Kalapot emelve, mélyen meghajolt a kilépő előtt. Valami »nagyfejű« főfőtisztviselő lehetett. Ugyanebben a pillanatban a villa egyik ablakában egy női fej jelent meg; mintha hirtelen valahonnan odavetítették volna.

Wanda volt, a Wanda fejecskeje . . . Amadé rögtön megismerte s ösztönszerűleg félrehúzódott előle a kapubejárat egyik oszlopa mögé. Megijedt, megbujt. Maga sem tudta, hogy miért és belebotlott az éppen megérkezett férfibá. Egymásba villant a tekintetük, majdnem haragosan. Csaknem egyszerre szóltak:

— Amadé?! . . . Ernő?! . . . Hogyan? . . . Te itt? — és összeölelkeztek, összecsókolóztak. A régi letűnt

benső baráti kötelék szoros abroncsa egy pillanatra újra egybefonta őket. Amadé érezte, hogy az Ernő öröme valóban őszinte, valóban bensőséges s ez olyan jól esett neki. Érezte, hogy most már meg van fogva, most már innen el nem szabadul. Fentről, onnan az ablakból, az a fejecske igézetével bilincselte le, emez pedig, itt lent, két karjával s baráti örömrészesével kötötte meg. Haragja és sértődöttsége eltűnt szívéből s teljesen átengedte magát a sors akaratának. Szinte megindultan mondta:

— Ernő, barátom, csak hogy egyszer újból látlak! Már azt hittem: rég meghaltatok!... Mily kedves volt tőletek ez a »kis« kirándulás!...

— Már nem győztünk bevárni — mondotta Ernő. — Azt hittük rohanni fogsz hozzánk s te vagy a legutolsó. Wanda nem engedte, hogy nélküled gyujtsuk meg a karácsonyfát... Érted küldött... A lakásodon voltam... Siessünk... Nézd! Nézz fel az ablakra! Wanda megismert, integet — és Amadét derékon átkarolva, valósággal befelé tuszkolta. A lépcsőházban boldogan eldicsékedett: — Eljön a külügyminiszter s a miniszterelnök is. A miniszterelnök távoli rokonunk, hiszen te tudod.

— Képzem, mennyire oda volt az édesanyád, hogy hazajöttetek — szolt közbe Amadé.

— No, igen, igen, örült, persze... De mi voltaképpen nem érte jöttünk. Ez egy kissé túlnagy áldozat lett volna! Tudod, az embernek néha okosabb szándékai is vannak, mint a mamák szemébe örömkönyt csalni... Megtudtam, hogy a külügyminiszter karácsonykor Budapestre jön. Kínálva kínálkozott az alkalom, hogy fényes estélyt adjak — quasi a tiszteletére. Amerikától mindenképpen szabadulni akarok; Bécsbe akarok kerülni, a külügyi osztályfőnökségbe. Egy kínos európai utat megérdemel az ügy... Hja, barátom, ravasznak, erőszakosnak kell lenni, ha valamit el akarunk érni!

— Legalább közelebb leszték az édesanyádhoz. Bizonyára ő is kívánja ezt.

— Az anyám? — és Ernő olyan semmitmondólag intett. — Ő semmiről sem tud még és nem is kell tudnia. Az öregek imádságától a szerencse megfutamodik. Magam intézem minden dolgomat, Wanda a segítő-társam. Majd meglátod, milyen gyönyörű asszonygyá formálódott!... Oh Amadé! Csak feljussak egyszer oda, ahova akarok! Imádom a hatalmat! Imádom! Egyedül csak az ér valamit.

Amadé semmit sem szolt; csak magában gondolta:

— A régi stréber! És most még éhesebb, még telhetetlenebb... Okos, de nem kellemes ember.

Mikor a szalónba léptek, Amadé kissé meghökkent a vendégek tömegétől. A nemtetszésnek fanyar érzése ismét átsuhant a lelkén. Zavarba jött s ezt a zavart nehéz volt leküzdenie. Évek óta alig fordult meg nagyobb társaságban; a szemei kissé már elszoktak a dekoltált nők és frakkos férfiak örökös mosolyversenyétől. Az orrát majdnem facsarta az emberszag és a parfüm-keverék s füleinek olyan sértő volt a végnélkülinek tetsző értelmetlen hangzavar. Egy értelmes, okos szót sehonnán sem hallott. Rábámultak az emberek s úgy érezte: egyszerre minden szemek fókuszába ő került; őt nézik, őt vizsgálják; mintha valami panorámabeli látványosság volna. Látott csodálkozó szemeket, gunyos mosolygásokat. Néma célzásokat hallott:

— Ez is itt? Hogy kerül ide?...

De zavar és boszuság menten szétfutottak Wanda belépésekor. Sugár, magas alakja feltűnt a veranda küszöbén s utat törve magának a vendégek között, mosolygó arczzal köszöntötte Amadét... A szalón

közepén kerültek össze; meleg kézzorítással üdvözölték egymást. Ugy tetszett a rájuk tekintőknek: a világ két legszebb emberpéldánya találkozott össze. Irigység villant meg sokak tekintetében.

— Barátom, Isten hozta nálunk — mondotta Wanda. Ugyanekkor, mintegy adott jelre, szétnyitlak az üvegeranda hatalmas ajtószárnyai s a veranda közepén, drága ajándéktárgyak torlaszfalai között, teljes fényében felragyogott a remek karácsonyfa. Bűbajos halk zene csendült meg: Gloria in excelsis!... Gloria in excelsis!... Mintha szeráfok pengetnék a hurokat. Amadét megkapta egy fenséges, egy magasztos érzés igézeté.

— Megjött a Jézuska! Tessék besétálni, hölgyeim, uraim!...

Wanda egyenkint is kedves szavakkal invitálta vendégeit a karácsonyfához.

Amadé megérkezése — Jézuska megérkezése...

Lehetek, kik e kettőnek váratlan összetalálkozásában valami szándékosságot, valami kicsináltságot gyaníthattak. Az asszonyok rendezői finesszei néha csodálatosan rejtélyesek és finomak a kiszámítottágban. Amadé jelentőségének talán Wanda is így akart ötletes kifejezést adni.

De lehet, hogy az egész, így, csak »véletlenül« történt.

V.

A vendégek mind egyszerre akartak bejutni a verandába; igyekezetük tolongásba fult. Titokban mindenki kíváncsi volt; mi fekszik számára a karácsonyfa alatt? Az Uj-Színház drámai művésznője eldeklamált egy alkalmi, karácsonyi költeményt. Csupa póz, csupa frázis volt ez a bevezetés. Szörnyen untatta Amadét. Idegesen tekintgetett körül a verandában; inast, cselédet keresett, hogy a babát behozassa a ruhatárból. A babáról csaknem teljesen megfeledkezett.

De szolgának, inasnak nyoma se volt. Pedig a babát át kell a Wanda gyermekének adnia; most kell átadnia, a karácsonyfánál! A drága kicsike biztosan ott szutyog valahol a mamája árnyékában, csak nem lehet látni. Oh, az a sok vastag kamaszember, az a sok terebélyes nagyság! Elveszik a fényt, a levegőt a kis virág elől.

Amadé ki akart osonni, hogy maga hozza be az ajándékbabát. De az ajtók zárva voltak, lezáratták az ünnepség tartamára, hogy a szavaló művésznőt a cselédség jövés-menése s a vendégek ki-belépése ne zavarja. A művésznő maga kívánta ezt. A helyzet felette boszantotta Amadét; szerette volna az ajtókat sarkaikból kifordítani. A baba átadása későbbben már nem okozna igazi örömet. Minden ajándékozásnak a kellő pillanatban kell megtörténnie az adott hangulat meleg varázsában.

A tarka vendégseregben egészen elveszték a háziak; sem Ernőt, sem Wandát nem lehetett látni. Perczenként erősbödött a zsvaj, a zsvibongás; fokról-fokra lazult az áhitat, a rend, mint valami egyesületi karácsonyestén. Amadé lelkére kínos nyomásként nehezedett ez a profán hangulat. Csupa ellentéteket látott a karácsonyfa tetején lebegő mennybéli angyal szelidsége s az emberek viselkedése közt. Megérezte, hogy ebben a társaságban senkit sem ílhett meg szíve mélyén a karácsonyfa misztikus ragyogása, senkinek a szívét nem nyitotta meg magasztos, meleg érzéseknek. A foró, istenes pillanatokat senki sem használta ki; senki sem imádkozott, senki sem fohászzkodott. Senki sem gondolt a bőség asztalánál a világ rongyos koplalóira; a világosságnál lévők nem gondoltak a sötétségben sinylődőkre. Senki sem gondolt

a távollevő kedves hozzátartozókra, szülőkre, barátokra, sem elevenekre, sem megholtakra.

Itt mindenki csak önmagára gondolt.

A nagyok, az önzők, az okosak, a befolyásos lények, a boldogságra predesztináltak társasága volt ez. És Amadé mégis úgy lesajnálta őket. Utálta, megvetette őket, akiknek nincs joguk megünnepelni a Megváltó megszületését... Oh, bárcsak felbukkanna valahol egy bájos gyermek arcza! Bárcsak tulharsogná lármás szavukat egy ártatlan gyermek édes nevetése! Egy gyermek még mindent jóvátehetne itt is; karaktert adna, isteni karaktert ennek a züllött karácsonyestnek s még megengesztelhetné a nagyok által elkövetett bűnöket.

Soha így nem várta Amadé gyermekarcz felragyogását; soha így nem epekedett gyermekmosolygásért. Soha sem érezte ily benső meggyőződéssel, fanatikus hittel a gyermek szükségességét ebben a világrendben és elmaradhatatlanságát.

Lábujjhegyre ágaskodva kereste, kutatta a nagyok között a gyermeket, a Wanda gyermekét, akinek hite szerint, lennie, léteznie kellett... És ekkor megszólalt valaki mellette:

— Gyönyörű asszony... Gazdag emberek... Kár, hogy nincsen gyermekük!

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— aug. 8.

UGOCSA KORONÁZHATOTT VOLNA, de nem koronázott, — ha Nyirbátor úgy akarja, a mandátuma egy történelmi okmány lesz és a Balthazár Dezső szálas alakja mögött a bátori ákácok, a bátori mezők zöldelnek föl a parlamentben. De Nyirbátor nem akarta, — Nyirbátor azt akarta, hogy mandátuma egy szokványos kis papir legyen, utlevél, a mire rá van bélyegözve, hogy neve: nincs, multja: nincs, szeme: kék, elve: függetlenségi. Hiszen értjük: Nyirbátor nem követet választott, hanem pártot és a függetlenségi párt csak azért léptette föl Mindegyhogyhogyhivják urat, hogy aztán azt mondhassa: még Mindegyhogyhogyhivják urat is megválasztják, ha függetlenségi. Csak arra nem gondolt Nyirbátor, hogy a pártmérték nem föltétlenül — ürmértéket jelent.

A KALAUZ. A horvát-magyar kiegyezésben csak egy dolog van, ami bennünket érdekel: a kalauz. Az a kalauz, aki Zágrábban »átveszi« a fülkét és vagy aludni hagy minket magyarokat Fiuméig, vagy nem hagy aludni, mert Ogulinánál beereszt a kupéba egy horvát vadásztársaságot. Ha ez a kalauz ezentul is így fog megszólalni, mikor a lámpáját bedugja az ajtón: »Kérem a jegyet, uraim«, akkor nem lesz baj s felölünk akár holnap egyenesen Belgrádhöz szíjazhatják egész Horvátországot. A horvátoknak tehát okossági alapon kellene meghagyniuk azt a három szót a kalauz szájában. Azonban, ha politikáról van szó, akkor, úgy látszik, a horvátok sem okosak, s éppen ezt a három szót akarják okvetlenül elvonni a mi fülünktől. S ezen esetleg megint fennakad az egyezkedés, mert ezt a három szót mi nem engedjük, hogy engedjék, mikor mindössze ez az a birtoklás, amit valóban élvezünk Horvátországból. Viszont e három

szóért cserébe Horvátország mindent megvehetne magának. Talán még külön horvát királyt is kaphatna, ha ideadná a kalauzt. De nem adja, mert a horvát nép demokrata, s úgy látszik a horvát kalauz jobban kell neki, mint a horvát király. Szegény ember vízzel főz s nem szívesen rendezkedik be új konyhaüzemre.

A KÁNIKULA SZERZŐI. Augusztusban magyar premiért tartanak a színházaink, minthogy — úgy vélik — az év rövid és tíz hónap alatt nem lehet lepergetni azokat a szemenszedett remekműveket, melyekkel honunk szebbelkű szerzői elárasztanak bennünket. Gratulálunk a direktorok új ötletéhez. Mi is mindig azon sópáncodtunk, hogy augusztusban nincs meg az a kis premiérünk. Az embernek úgy sincs mása, mint az a kis benedek-elekje, meg az a kis jakabödönje. Végre decentralizálni kell azt a mély, tömör és sürített irodalmi élvezetet, amelyet eddig csak télen adagoltak nekünk. Minthogy pedig tél időn üresek a nézőterek, úgy hogy a sugó is páholyban ül, alapos a reményünk, miszerint kánikulában, csurgó 40°-os melegben zsufoltig telnek meg és az emberek izzadt frakkban törik magukat minden talp- és más-alatti helyért. Nem értjük, hogy a Newyorkban, a Meteorban és egyéb előkelő irodalmi kávéházainkban íróink mért átkozódnak úgy: adjanak elő augusztusban...

MINDJÁRT TUDTUK: ha van valaki, aki bűnös volt, komisz, szájas, garázda, vagdalkozó, az csak Kárász Ferencz, akit megöltek; és ha van valaki, aki ártatlan, akihez a gyanúnak még az árnyéka se tapadhat, az a rendőr, aki ölt. A rendőr feleselt, erre a Kárász — aki, mint most kiderült, »hires. verekedő« volt, amolyan pesti falurossza — kirántotta a rendőr kardját és beleszaladt. Vagy: a Kárász azt mondta, vitéz, te bizonyára nem tudsz vivni, erre a rendőr »vivóállásba helyezkedett«, no természetesen, mert a becsületbiróság érvénytelenítette volna az egészet, ha a rendőr nem helyezkedik vivóállásba. Így csak a Kárászt érvénytelenítették. Szegény Kárász, — ezért a halálért Istip körül úgy pusztulhatott volna el, mint egy nemzeti hős. Így: csak áldozat lett, — persze, a saját magáé, persze, persze.

DENIKÓ.

- Hogy van, micsinál, kedves Czimbalom ur?
- Köszömkérdését.
- No de mégis.
- Hát csak szíok-sziogatok.
- Hogy értsem eztet?
- Szöveg szerint. Sziom-sziogatom ezeket az új szivarokat, »feleségem Anikó, a szivarom Denikó«, ahogy az onoka-öcsém mondaná, aki jónevű magyar költő az irodalomban és nagyon jól él azokból a kis költeményekből, amiket a kaucsuk-szarok és egyéb irodalmi cikkek alá ír. Igen zseniális gyerek...
- Igazán? A feleségét csakugyan Anikónak hívják?
- Dehogy. Ezt csak a költői szabadság miatt mondtam és mert a szivarnak igazán Denikó a neve. Sziom-sziogatom.
- És mit tud az a szivar, ha nem indiszkréczió kérdésem?
- Ez az, hogy semmit. Ártatlan szivar, Jobban mondva szivartalan szivar és mégis a nagy szivarosok szivarja. Szivatar.
- Á persze. Rozita, mi?
- Nem. Épenhogy nem Rozita. Ha még emlékszik a bol-dogult Rozitára, amit szivarnyelven Rozikának hívtunk, az egy kis barna bot volt, igaz, hogy nem volt benne nikotin, de nem keltette a szivar illúzióját, ha még olyan bűdös volt is.
- És ez az új izé?

— Ez kelti.

— És miért kelti ez jobban, ha ebben sincs nikotin?

— Mert kívülről olyan mint a lejb-szivarom. Olyan, mint a britanika, vagy mint a trabukó, vagy a média, vagy akár melyik másik. Én, specziell, egy legszenvedélyesebb dohányzó vagyok. És tudja mit szittam? Fekete britanikákat. Egész feketéket, amikből úgy áradt a méreg, mint egy felbőszített asszonyból.

— És nem ártott?

— De milyen jól ártott! Se éjjelem, se nappalom nem volt a nikotin-mérgezésből. Azonban mit lehet tenni a szenvedély ellen? Ha maga például a fekete démont szereti a nőben, akkor hiába mondogatják magának, hogy a szőke angyalokat kellene szeretni, mert ezek sem erkölcsileg, sem anyagilag nem olyan veszedelmesek...

— Ténydolog.

— Ugyanugy én a szivarban a fekete démont szeretem és ha nem is a démont szeretem benne, de a feketét mindenestre. Ha tehát magának felajánlanak egy olyan nőt, aki kívülről fekete démon, belülről azonban szőke angyal, akkor maga azt a nőt elszijja.

— Való, való.

— Ahogy én a Denikót, amely nemcsak olyan fekete, mint a legfeketebb britanika, hanem még feketébbre van festve. Mért ne? Belül azért mégis...

— Szőke?

— Igen, szőke és démon-mentes. Én tehát most kétszerannyi fekete britanikát húzok a tudómrre, mint azelőtt. Szenvedélyem kielégítve, tudóm megmentve, pénzem kidobva, én magam boldogítva.

— És kedves neje, kit az imént Anikó gyanánt említett?

— Általam Danikónak nevezve és megpukkadva.

— Nagyszerű. Én is áttérek erre az ujdonságra.

— A tüdeje miatt?

— Dehogy. A feleségem miatt.

Pikk.

Báró Kornfeld Móricz.

Még nincs ötven esztendeje — Prágából, a régi hidak és régi templomok városából egy kis bankhivatalnok indult Magyarországra felé; sovány volt, fekete volt, az egész batyuja a családi cimere volt, azt is a homlokán viselte — a lángész bélyegét. És teltek, multak az évek, a kis hivatalnok belenőtt az új Magyarországra történetébe, az állam bankárja lett. A lordok házána tagja, magyar báró. A magyar bárói rangnak valóban nagyobb szüksége volt Kornfeld Zsigmondra, mint Kornfeld Zsigmondnak a bárói rangra — az ivadékok bárósága után: az ősök bárósága volt ez, amelynek a történelmisége a magyar pénzvilág mithológiájából aranylik ki. Amire az első utód: *báró Kornfeld Móricz* elfoglalta a helyet, amely számára kijelöltetett — a név már a tradícióé volt és ha semmi egyebet nem csinál, mint azt, hogy a nevét, a tradícióit reprezentálja, akkor is előkelő, nemes pozíciót biztosít magának. De ő dolgozik — dolgozik, mint egy szegény diurnista, reggeltől estig, szinte multiplikálja, fölaprózza magát, ott van mindenütt, ahol az ország gazdasági megerősítéséről van szó — s e mellett a nagy-pénz civilizatórius misszióját ismeri. Főnemes — nem a rangja, hanem a munkája, az intellektusa, a hivatása

szerint, egy pillanatra sem csuszik ki az első Kornfeld báró nyomdokából — s egy nagy darab fejlődéstörténet van benne, hogy a vaskoronarendet, amit az ős ötven esztendőskorában kapott meg, az ivadék harmincz esztendőskorában kapja.

Krónika II.

Csábítás.

— aug. 8.

Ijedten ütöm fel a fejemet: csábítják a magyart Argentínába. Maga az argentinai köztársaság csábítja, utazási költséget s a megérkezés után egy heti ingyen ellátással egybekötve biztos munkát ígérve neki. Hohó, mondom az első pillanatban, hiszen ez tilos! Hiszen így elfogy a magyar és nem lesz... Mi nem lesz? Nem lesz elég Newyork felé kivándorló. Ez már a második pillanatban eszembe jut, s a harmadikban gondolkodni kezdek rajta, hogy miért bűn a kivándorlókat Argentínába csábítani? Aztán mindjárt meg is állapodom benne, hogy nem bűn, mert a mi Newyork felé szabad, az nem lehet halálos véték Buenos-Ayres felé sem. De maga a köztársaság, Argentina, mint állam, hivatalosan csalogatja a magyart! Ha jobban odanézek, ebben sem tudom fölfedezni a gonoszszágot. Tyukot és kalácsot ígér neki! Miért ne ígérne? Mert a tyuk és a kalács hazugság! Miért ne hazudhasson egy állam hivatalosan, ha privát-emberek hazudhatnak? Vagy azt gondolja ön, kedves ellenem-szólo, hogy az ügynök, aki a magyar parasztot a konzessziós hajóstársaságok megbízásából főzi puhára, talán az Egyesült-Államok valószínű gazdasági helyzetét tárja föl a kivándorló előtt? Talán azt mondja neki: »Jó ember, gyere ki Amerikába s ha van elég pénzed ahhoz, hogy tudj valamivel kezdeni, akkor minden izmodnak olyan megfeszítésével, amihez itthon nem szoktál, tudsz némi pénzt összekaparni; de ha semmi sincs, akkor csak a legeslegutolsó munkához juthatsz, baromilag dolgozván a legmegvetettebb szemét lesz ott kint belőled?« Ezt mondja-e az ügynök, a hivatalosan engedélyezett? Nem. Hanem tyukot és kalácsot beszél, noha a kenyeret sem tudja biztosra ígérni. De az ügynöknek, az Egyesült-Államok felé dolgozónak, nincs is érdeke semmi azon túl, hogy a magyart a hajóra szállítja és az utiköltséget tőle elveszi. Neki és a hivatalos kivándorló-szállítóknak *itt* van az üzletük, s Ellis-Islandnál már semmi közük a történelmükhöz. Ezt tudják Amerika többi államai és azt is tudják, hogy a csillagos lobogó területe túl van tömve értéktelen, idegen emberanyaggal. Megpróbálják hát néha, hogy hátha el tudnának venni a maguk számára a fölösleget. De Magyarországon ez sohasem sikerül nekik. Kanadát és Argentínát minálunk mindig lefűlelik és pedig nem azok elsősorban, akiknek üzleti érdekük, hogy a kivándorlás Newyork felé bocsássa rajait. Hanem a jóhiszeműek. Akik vérveszteségnek

látják a kivándorlást, s valahányszor Kanada és Argentina jelentkeznek, mindig szent örület fogja el őket s korbácscsal kergetik el Kanadát és Argentínát. »Még ez is!« mondják, nagyon helytelenül, mert elfeledik, hogy egyetlenegy olyan embert, akit e föld nem ápol, hanem csak eltakarni akar, itthon-tartani nem tudnak, annál kevésbé; mert van egy hivatalos rés, amelyen át mindenki, aki bizonyos korhatárt elért, megszökhetik ez áldatlan országból. És ezt a részt törvény tartja nyitva és ezen a résen át, a legnagyobb és a legembertelenebb nyomoruságba, százezrek tódulnak ki. Mennének ezek Kanadába és Argentínába is, de ha a jóhiszemű felháborodás elvágja az utjukat! Tehát nem Kanadába és nem Argentínába mennek, hanem a bányák poklába, a husgyárak szemétdombjaira. De okvetlenül elmennek, el, mert *itt* nincs maradásuk. Argentina meg Kanada meg a többiek elcsodálkoznak rajta, hogy mikor ők a két rossz közül a kisebbet kínálják, s még előnyösebb feltételek mellett is, az ő horgúkra sohasem akad ember, vagy összesen igen kevés akad. És Bolgár-Lessing Lajost becsukták s az argentinai konzul, a bécsi, hivatalosan orrt kap, hogy miért vetemedik csábításra. S miközben az ember elhül e bornirtságon, még csak szólni sem mer, hisz fél, hogy megkövezik. Ha Bolgár-Lessing Lajos Newyorkot mondott volna Oregon helyett annak idején, akkor elül is felvehette volna a professzori címet, hátul is, senkisémbántotta volna érte, s ha Argentina megállapodásra tudna jutni a magyar állammal, hogy fejenkint négy koronát ő is ad egy kivándorlóért, akkor még egy toronyórát is ígérhetne minden szükölködő magyarnak, hivatalosan semmi bántódása sem esnék érte. Azonban Argentina a kivándorlóknak fizet, s nem tételezi föl, hogy annak az államnak is kínálhat pénzt a kivándorlóért, amely államtól a kivándorlót — az állam husát, vérét, idegét — elveszi. Argentina tehát, hoppon marad, ami nem nagy baj, de husunkat, vérünket, idegünket tovább is Chicagóban használják fel hurkatölteléknek, s ez már igen nagy hiba, mert ha már nem tudjuk megmenteni a magyart, legalább vigyázhatnánk rája pusztulása útjain. Azzal a ténynyel szemben, hogy a magyar milliiónként kivándorol, nem lehet egyre csak azt hajtogatni, hogy »de hát jobb volna, ha nem vándorolna ki«, hanem a kivándorlást meglévő állapotnak elfogadva, csakugyan szabályozni kellene. A személyes szabadság, mondja ön. Nem engedi, hogy beleszóljak, hová menjen a menni-készülő. Hát azt megengedi, hogy csak éppen egy helyre engedjen menni? Ha azt mondhatom neki: »Csak Newyorkba mehetsz« — miért ne mondhatnám: »Te Quebecbe mégy, te Buenos-Ayresbe?« Amely perczen a kivándorlásról törvény *van*, ez a törvény, lényegében, ugyanaz, mint a jobbágyok szabad költözködésének meggátlása volt. Ha tehát az állam, a maga érdekében, már amugy is átlépte a jogos egyéni érdek határait, miért ne léphetne egy lépéssel tovább? Miért ne mondhatná meg, hogy, ha már *muszáj* elmenni, akkor hová *jó* elmenni? Az állam nem teheti, mert szégyelli magát. Helyes. De a kivándorlás-elleni apos-

tolok miért ész nélkül apostolkodnak? Mért csak azt a nótát fujják, hogy »Amerika a pokol, oda ne menjen a magyar«, miért, mikor látják, hogy a magyar *mégis* megy, valóban megy, szédülten megy, miért nem kiáltanak utána: »Amerika pokol ugyan, de a pokolnak vannak tornáczai és előcsarnokai, amik nem olyan tulfülöttek, amikben lassubb és kellemesebb halállal lehet meghalni?«

Miért? miért? miért? Mert szerencsétlen nemzet vagyunk. Még a szerencsétlenségünkben is szerencsétlenek.

Gábor Andor.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(15)

Irta: HEINRICH MANN.

Egy másik eset még drámaibb volt. Egyik kártyás elől eltűnt egy csomó bankjegy. Ordítani kezdett, követelte, hogy az ajtókat csukják be és motozzanak meg minden jelenlevőt. A tömeg ellenállott, egymást szidták, a meglopott kártyást veréssel fenyegették és öt perczen belül mindenkit meggyanusítottak. Ronda hangja, mintha sirból jött volna, tulrikoltott minden lármát. Kijelentette, hogy meg akarja nevezni azokat, akiket meg kell motozni, vajjon megengedik-e neki. Mindenki kíváncsi volt, szeretett volna kikászolódni a gyanúból; megengedték neki. Erre Ronda nyakát előre nyújtva, Gierschke hadnagyot, Kieselsackot, a diákot, és Breetpoot konzult nevezte meg.

— Breetpoot? Miért Breetpoot?

Igen. Breetpootot is. Ronda rendithetetlenül kívánta őt is, nem nyilatkozott arról, amit tudott... És Gierschket, a hadnagyot is? Ez még semmit se jelent, szólt Ronda. És a hadnagyot, aki dühöngve szegült ellen, meggondolásra bírta:

— A tömeg ön ellen foglal állást és különben le fogja fegyverezni. Ha elveszik a kardját, becsületét veszti és csak a pisztolya marad meg, amelylyel — nemde ugyebár? — főbelőheti majd magát. Ez — igen ám, ugy bizonny — egyszerübb, engedje tehát, hadd motozzam meg.

E választás előtt megadta magát a hadnagy. Ronda csöppet sem gyanakodott rá; csak arra akarta kényszeríteni, hogy a büszkeségét porba alázza. Különben épp ebben a pillanatban fogták el az ablaknál Kieselsackot, aki egy csomó bankjegyet az utcára akart dobni. Breetpoot konzul most rögtön kérdőre vonta Rondát. De Ronda a konzulnak az arcába mondott egy nevet, csak egy nevet, amit a többiek nem is hallottak; és Breetpoot nyomban megjuhászodott... Már másnap ott volt és lihegve ült le a kártyaasztalhoz. Gierschke nyolcz nap mulva mutatkozott. Kieselsack csak egyszer jött még és akkor vesztett. Másnap a nagyanyja megjelent az adóhivatalban, ahol Kieselsacknak valami kis állása volt s bejelentette, hogy az unokája meglopta. Végre volt ürügy, amiért kidobhatták a hivatalából. A kártyabotrány miatt még nem merték elcsapni. Kieselsack, a diák tehát a porban hevert. Ronda magában élvezte mámoros diadalát.

Élvezett, de száraz és ravasz maradt. A bankot sprengelő, fegyház és akasztófa felé loholó vitézek közt Ronda — ugy tetszett — nem változott meg, rogyant

térdekkel és megrendíthetetlenül állt, a régi tanár, a ki- nek osztálya pocskékká züllött és aki a szemüvegén át még mindig észreveszi a rosszalkodókat és a lázadókat, hogy később a bizonyítványukat elcsufítsa. Az uralma ellen próbáltak tiltakozni; de most szabadon is egymás bordáját tördösik, egymás nyakát tekerték ki. A zsar- nokból végül kibujt az anarchista.

Rondát hiuvá tette új helyzete, látható kedvtelés- sel nézegette a saját arcának fiatalos színét. Huszszor is kivette egy este a zsebtükrét, amelyet egy szelencében tartott. A szelencére ez volt bevésve: »bellet«.

Az éjszakai zenebonák és csillogó herczehurczák közben Ronda gyakran emlékezett bizonyos régmúlt éjszakákra. Egyszer a Café Centralban kicsufolták, akkor elkeseredve ódalgott haza.

Valamelyik sötét utcasarokról a csufnevét dobták felé, mint egy marék ronda szemetet... Egyetlen egy éjszaka akart valamit az emberektől. Hogy mond- ják meg neki, ki az a Frölich Róza színművésznő, hol található és hogyan — ez volt a legfontosabb — akadá- lyozhatná meg, hogy három diákja, köztük Lohmann, a legelvetemültebb, érintkezék vele. A kutya se állt vele szóba. Az emberek csak vigyorogtak rá és még a fülük botját se mozgatták. Az egyik lejtős utcán az iringáló kis szánok között alig tudott keresztülbukdá- csolni, közben pedig üde gyermekhangok röpitették felé minden oldalról a csufnevét. Egyetlen lázadót se mert többé megszólítani, amint a kivilágított üzletek mentén tovább osont; a házak falához lapult, a házakhoz, amelyekben ötvenezer elvetemült diák élt és az agya velejét rémült érzés feszítette, mert akármelyik pilla- natban a csufneve zudulhat feléje, mint egy csöbör ronda moslék. A legelhagyottabb utca végén, az öreg kisasszonyok alapítványi háza mellett érezte csak biz- tonságban magát az idegtépő csufolódások elől; hagyta, hogy a denevérek a kalapját surolják és még itt, még itt is a csufnevét várta.

A csufnevét! Most maga hívta úgy magát, mint valami győzelmi koronát, úgy viselte ezt a nevet. Az egyik kifosztott kártyásnak a vállára tette a kezét és így szólt:

— Bizony, én Ronda fráter vagyok.

Ronda éjszakai! Igen, ilyenek voltak. A háza min- den ház között a legfényesebben volt kivilágítva, az emberek az ő házát vették a legkomolyabban, az ő háza volt a legördögibb. Mennyi félelem, mennyi vágy, mennyi megaláztatás, mennyi fanatikus önröntás gőzölgött körülötte! Azoknak az áldozatoknak a füstje, amit neki hoztak! Mindenki tülekedett, hogy áldozhasson neki, hogy magát áldozhassa fel neki. Ami az embereket idáig hajszolta, nem volt egyéb, mint a korlátolttság, az üres koponya, a humanisztikus ismeretekben való járatlan- ság, buta kíváncsiság, erkölcsösséggel rosszul takart ledérség, kapzsiság, féktelenség, hiúság és amellet- ezer burkolt érdek. Nem Rondáék hitelezői czeptették ide a rokonaikat, barátaikat, vevőiket, abban a remény- ben, hogy Rondát, aki adósuk volt, pénzhez segítsék? Nem kapzsi feleségek küldték ide a férjüket, hogy a könnyű pénzből kivehessék a maguk zsákmányát? Voltak akik maguktól jöttek. Az álarczosbáli ménethen tisztességes asszonyok is elvegyülnek néha. Gyanakvó férfiarczok bukkantak fel, akik feleségük után leskelőd- tek. Fiatal lányok odahaza késői sétákért kunyoráltak az anyjuknak:

— A városvégi ház felé.

És ezek a lányok Frölich Róza dalait dudolták félhangon. A dalok titkosan fonódtak végig az egész városra. A titkosatos zálogosdi-játék, amelynél a párok a földre és takarók alá feküdtek, eljutott a családokhoz is; az eladólányok együtt játszották fiatal tánczosaik-

kal, közben pedig elfojtott kacagással beszéltek »a városvégi házról«.

Még mielőtt a nyár bekövetkezett volna, három jó társaságbeli asszony és két fiatal leány, hirtelen — idő előtt — nyaralni ment. Három új üzleti csőd követ- kezett be. Meyer, a piactéri trafikos, váltót hamisított és felakasztotta magát. Breetpoot konzult is kikezdte a pletyka.

És a városnak ezt a züllését, nem lehetett meg- akadályozni, mert már tulsokan voltak belegaba- lyitva: minden Ronda által és Ronda győzelmére történt. A testét-lelkét titokban rázó szenvedélynek volt a szolgája, annak a szenvedélynek, amelyet aszott teste csak ritkán árult el egy sárgás-zöld szemvilla- nással, vagy egy sápadt grimaszszal, — és a szenvedé- lyének prédájául esett az egész város. Erős volt; joga volt a boldogsághoz.

XVI.

Boldog lehetett volna, ha még erősebb lett volna; ha veszett embergyüölölete rohamában nem szolgál- tatta volna ki magát Frölich Róza színművésznőnek. Ő a szenvedélye fonákja volt: mindent meg kellett kapnia abban a mértékben, amely mértékben mások mindent elvesztettek. Annál inkább ápolni kellett őt, minél inkább megérdemelték mások a halált. A felesé- gére vetette magát az embergyüölölő kibőjtölt gyengéd- sége. Ez ártott Rondának: ő maga is tudta. Ő maga is tudta, hogy Frölich Rózának csak pusztá eszköznek kellene lenni, hogy a diákokat »megfogja« és pácza- ba ültesse. Ehelyett azonban egyenranguan Ronda mellett foglalt helyet, magasan és szentül állott az emberiség színe előtt és Ronda kénytelen volt szeretni őt, szen- vedni a szerelmétől, amely már a gyűlölködés köteles- ségével is összeütközött. Ronda szerelme Frölich szín- művésznő oltalmát akarta, zsákmányt hozott neki és érte, igazi férfias szerelem volt. De végül ez a sze- relem is — mint minden szerelem — gyöngített...

Megtörtént, hogy Ronda, mikor Róza hazajött, elbujt és estig nem is mutatkozott. Az ajtón keresztül beszélt vele a nő, könnyű, kissé résztvevő hangján. De Ronda még enni se akart. Azt mondta, hogy tudó- mányos munkáin dolgozik. Felesége barátián figyel- meztette, hogy belebetegszik; és aztán felsőhajtott, hagyta, hadd tombolja ki magát a rohama. Biztosan megint megmozgta a garderobeját és turkált a szeny- nyese közt. Hátha elolvasta ma reggel azt az írást. Hirtelen újabb mániája támadt Rondának. Valahány- szor Róza ily viharverten jött haza, nem birt ránézni, fülig pirulva bujdokolt a lakásban, elpárolgott a szeme elől. Ezek ugyancsak izgalmas állapotok voltak. Azaz egészen komolyan mégsem lehetett venni. Ahhoz Róza maga is tulsokat komédiázott. Először is játszania kellett a férjes asszonyt: tisztában volt vele, hogy csak játszik. Mikor Mimikét, ott az ut közepén, oda- szalasztotta az ő jó öreg Rondácskájához, — az finom dolog volt, az kicsit a szívére is ment. És most évődött a férfiakkal, kukoricázott velük, míg valamire jutott, egész nap hazudozott, nehogy valaki elszólja magát Rondá előtt, — aki természetesen mindent tudott. A nő egyenesen hálás volt neki, hogy vele együtt komé- diázott és apró ballépéseiért oly nagy patáliát csapott. Ez legalább felvillanyozta őket! Kómikus, hogy Ronda még nem szokott hozzá.

Amellet Rondának még sokkal fontosabb volt a dolog, mint neki magának. Sokszor felháborodva, hor- kant fel és máról-holnapra szeretne volna egy-egy ember nyakát szegni. Türtöztetni se tudta magát.

— Figyelmedbe ajánlom Vermöhent, — jól je-

gyezzük meg — Vermöhlen diákra fordítsd ezuttal a figyelmedet.

Mit jelentsen ez? Nem világosabb a napnál is? Miért kívánja, hogy Breetpoot konzullal is végezzen?

Frölich Róza a vállát vonogatta.

Ronda, akit a felesége nem értett, a szenvedély kutyaszorítójába jutott. Szerelmét naponta meg kellett véreznie, hogy ezzel a vérrel a gyűlöletét táplálja, s ez a szerelem mindig vadabb lázra kapta a gyűlöletét. A gyűlölet és a szerelem megbomolt egymástól, egyre mohóbb és fenekedőbb lett. Ronda lihegve látta maga előtt a vízióját, a kifacsart és kegyelemért rimánkodó emberiséget; a várost, amely összeomlott és kopáran meredt rá; egy véres aranygarmadát, amely az ítéletnap pusztulás zsarátnokában folyik szét.

Aztán hallucinált, látta Rózát, akit mások birtak. Az idegen ölelések képe megriasztotta: a nő minden szeretőjének lohmannos arcza volt! A legrosszabb, a leggyűlöletesebb, amit Ronda valaha átélt, mindig Lohmann vonásaiba szűrődött össze; ennek a diáknak a képét öltötte fel, akit sohase sikerült »megfognia«, aki még a városból is eltűnt.

Ily ájult szorongások után szánni kezdte önmagát és a feleségét. Váltig fogadkozott neki, hogy nemsokára vége lesz ennek a hercze-hurczának, visszavonulnak és élvezik azt, »amit a hitelezők kötelességszerűen átengednek neked«.

— Azt hiszed, hogy van egy veszekedett vaczkunk? — kérdezte a nő elutasítón. — Kutyául állunk. Mindenünket elviszik. A butorainkat hitelbe vettük. Azt hiszed, fizettünk egy részletet is? Rém csalódl, ha azt hiszed. Ez a diványpárna a miénk, meg annak a vén képnek a kerete: egyéb semmi.

Róza szörnyű hangulatban volt, a férfiakra való vadászat egészen elcsigázta; az élete vidám oldalát nem is látta és azon boszulta meg magát, aki a legközelebb volt. Ronda ezt roppantul a szívére vette.

— Az én kötelességem a te jólétedről gondoskodni. Csak nem gondolod, hogy méltatlannak mutakozom erre a feladatra... Fizessenek ők! — tette hozzá sziszegve.

A nő nem is hallgatott rá, izgatottan le s föl járkált s tördelte a kezét.

— Azt hiszed, hogy a te szép szemedért csinálom végig ezt a nyavalyás életet, a te alakjaid kedvéért? Ha Mimi nem lenne, — de neki keresnem kell. Hogy szegényke boldogabb legyen, mint az anyja. Ah Jézusom...

Erre behozta a gyereket fehér hálóingében; és sirt-ritt. Ronda lógatta a fejét és a karjait. Kiment a szobából, a művész nő ágyba feküdt. De mikor a vendégek megérkeztek, már megint elemében volt; és mindent jóvátett, amit Rondán elkövetett; gyöngéd és barátságos volt, bizalmasan sugott a fülébe titkokat, hogy mindenki lássa, ő a családfő; együtt nevetett vele azokon a vendégeken, akikkel meggyanusították; elbódította és csalódásba ringatta, mintha semmi komoly dolog se történt volna. Egy óra hosszáig azzal áltatta magát szegény Ronda, hogy ellenszolgáltatás nélkül jutott a diadaláig. Nem hitte el; de fontolóra vette, mi akadályozza őt, hogy ezt elhigye és hol vannak ellene a bizonyítékok. Az előbbi szenvedései után olyan édes volt ez a reakció.

Egy derüs tavaszi napon, az első derüs napon az átélt izgalmak óta, Ronda és Frölich Róza beszélgetett a városba. Ronda öntudata jólesően pihent meg annál a gondolatnál, hogy alapjában véve ők ketten mégis csak szövetségesek: a legjobb, az egyedülvaló szövetségesek. Frölich Róza pedig, aki lemondván a görög órákról, arról az erőlködésről is lemondott, hogy

az urát valahogy megszeresse, a férje iránt érzett becsületes baráti érzésből merített jókedvet. Azért mégis mindketten mosolyogtak Dröge uron, a sarki szatócson, aki, mikor arra mentek, feltépte a boltajtót, öklével fenyegetődött és gorombaságokat kiabált utánuk. A gyümölcsös kofa se maradhatott nyugodtan a láttukra. A kofa még arra is bizgatta Drögét, hogy az öntözőcsövével locsolja le Rondát. Ilyen incidensek mindig megisméltődtek, valahányszor a Ronda-házaspár sétálni ment a városba. Emellett fűnek-fának tartoztak, két marokkal dobálták a pénzt; és a szállítók, akik azelőtt Rondáékra szinte rátukmálták a hitelt, most pogány lármát csaptak. Ugy éltek, hogy a nő toalettjeit Párisból hozatták és előre fizették, de az elmúlt hónapban megevett vizeszsömlyék mig mindig nem voltak az övéik. Róza mégis takarékoskodni akart a gyermeke számára, Ronda pedig rabolni akart a feleségének. Valahányszor jött a végrehajtó, — és hiába jött — mindig megdöbbenek, dühöngtek és lehangelődtek. Ki gondolt volna erre. Róza már régóta nem tudott tájékozódni a számlák közt. Ronda csak a mások vesztét akarta, nem a saját jólétét. Körülöttük megrothasztotta az állapotokat, de ők is e rothadás fényében csillogtak. Megcsalatva, zsákutczába szorítva szédültek előre, egy bizonytalan remény gyeplőjén, hogy egyszer majd sokat nyernek és meghalnak az összes hitelezőik. Titokban érezték, hogy inog alattuk a talaj, és amig a porba hullottak, annyi romlást okoztak, amennyit csak birtak.

A Siebenberg-utcán találtak a butorkereskedővel, aki azzal vádolta meg őket, hogy ki se fizetett butoraikat eladták és a törvénnyel fenyegetődött. Ronda mérgesen mosolyogva szólította föl, hogy jöjjön hozzájuk és nézze meg a butoraikat, Róza pedig erős-ködött:

— Akkor aztán megláthatja, hogy nincs ugy. Annyi eszünk nekünk is van, hogy nem teszünk ilyet.

Ebben a pillanatban Róza mellett megcsörrent egy kard. Róza arra nézett és megint félrenézett. Egy hang szólt durván:

— A patvarba!

És egy másik hang nyugodtan és csudálkozva szólt:

— Nézd csak.

Róza már nem hallotta, mit beszél a butorkereskedő. Nemsokára aztán faképnél is hagyta. Könnyű kábulatban haladt előre. Csak a cukrászdával szemben tűnt fel neki, hogy Ronda se szól semmit. Rózát a lelkiismeret furdalta s nagyártatlanul beszélni kezdett, ki akarta engesztelni azért, amit az imént látott. Ronda is forró és izgatott volt és behivta őt a cukrászdába. Amig Ronda a pultnál rendelt, Róza bement a kishozzába. A tükörelakon kopogtak. Róza oda se nézett; így is tudta, hogy Ertzum és Lohmann volt.

Ronda még este se csillapodott le. Izgatottan sürgött-forgott a vendégek közt, száraz, vad iróniával beszélt és ezt mondogatta:

— Én vagyok, uraim, az a bizonyos Ronda.

És kijelentette:

— Semmim sincs, — igen ám, ugy bizony — egy árva fityingem sincs, csak az a diványpárna az enyém, meg ennek a vén képnek a kerete.

Mikor Frölich Róza a hálószobába ment, követte őt és így szólt:

— Breetpoot diákom nemsokára bevégi.

— Vége? — kérdezte a nő. — Ugyan, Rondácskám. Hisz a tárczája csak ugy duzzad a pénztől.

— Persze, persze. Csakhogy megfontolandó: honnan jön ez a sok fene pénz?

— Nos?

Ronda közeledett feléje, az arcán sötét, meg-alvadtt mosoly ült, mintha valami lepel borult volna rá.

— Én tudom; a pénztárosát megvesztegettem. Ez Ertzum gyámpénze, amit a gyámja elrabolt.

És mikor Rózának a csodálkozástól földbe gyökeredzett a lába, felkiáltott:

— Mit szólsz hozzá? Hát nem érdemes élni? Ez már a második, a harmadik. Kieselsack diákom a porban hever. Ertzum diákom nemsokára nagy robajjal omlik össze. Csak még a harmadik van hátra.

Róza nem állta a tekintetét.

— Kiről beszélsz? — kérdezte zavartan.

— A harmadikat még meg kell fogni. Meg kell, meg muszáj fogni.

— Ja — mondta Róza és bizonytalanul felrebentette a szemét.

Aztán kihívóan szólt:

— Biztosan az az, akit úgy gyűlölsz, hogy még reá se szabad néznem az utcán. Még ezt se engeded meg.

Ronda lehajtotta a fejét, zihálva lélegzett.

— Ezt nem bánám... — mondta tompán. — És mégis meg kell fognom ezt a diákot. Meg kell fognom.

Róza vállat vont.

— Mi van veled? Lázad van. Rondácskám, édes, feküdj le az ágyba és izzadd ki magadat. Majd kamillateát küldök be. Ez a buta izgatottság a gyomrodba ment és most szerbusz vacsora, nem is tudsz enni... Nem hallod?... Szent Isten, még valami bajod lesz.

Ronda nem hallotta. Ezt mondta:

— De nem te... nem te fogod meg!

Ezt félelmes könyörgéssel mondta, amit Róza még nem ismert, ami borzalmasan csiklandozta, ami várakoztatóan rémitette, mint egy vad kopogás, éjjel, az ajtaján.

XVII.

Másnap reggel Frölich Róza színművésznő önagsága sokáig tűnődött, hogy mi dolga is akadhatna a városban s miután meglegelte a kellő ürügyet, elindult. Minden ablaküvegen nézegette az orcáját; két és fél óra hosszáig öltözködött. Az érverésén a várakozás izgalma volt észlelhető. A Siebenberg-utca elején, Redlien könyvesboltja előtt, megállott, — először állott meg életében Redlien könyvesboltja előtt. Fejét a kirakatba hajtotta és ijedező csiklandást érzett a nyakán, mintha hirtelen valaki belé akarna markolni. Ebben a pillanatban valaki beleszólt a nyakába:

— Nagyságos asszonyom, hát ismét látjuk egymást?

Róza megfordult, mozdulataira kecses boszuságot erőszakolt.

— Ah, Lohmann? Ön ismét itt van a városban?

— Ha nincs ellenére, nagyságos asszonyom?

— Hogy lenne? De hol hagyta a barátját?

— Ertzum grófot gondolja ugyebár? Oh, ő nagyon el van foglalva... De nem óhajt kissé arrébb jönni innen, nagyságos asszonyom?

— Ah. És mivel foglalkozik a barátja?

— Az önkéntesi évét szolgálja, nagyságos asszonyom. Most szabadságon van itt.

— No de ilyet, csakugyan? Mondja, még mindig olyan, mint azelőtt?

Lohmann pillanatra se jött ki a sodrából, pedig Róza mindig csak a barátja felől kérdezősködött. Ellenkezően, mintha mulatott volna Rózán. Róza akkoriban, a »Kék Angyal«-ban is mindig úgy érezte, hogy Lohmann kineveti. Senki másnál nem érezte ezt, csak Lohmannál. Most is egészen beleizzadt ebbe a

gondolatba. Lohmann czukrászdába invitálta, mire Róza dühösen válaszolt:

— Van jobb dögöm. Csak menjen maga!

— Kissé soká állunk már itt az utczasarkon, nagyságos asszonyom, a kisváros hiuz-szeme mindjárt észreveszi.

Felnyitotta Róza előtt a czukrászda ajtaját. A művésznő nagyot sóhajtott és besuhogott. Lohmann menet közben kissé hátramaradt és még egyszer megbámulta, mily pompásan érvényesül Róza hosszas dereka; mily kitűnő a frizurája; milyen előkelő könynyedséggel viseli a szoknyáját; mivé változott, mióta nem látta. Azután csokoládét rendelt.

— Kegyed hires személyiség lett azóta, ugyebár?

— Na, na — mondta Róza és másra terelte a beszédet:

— Hát maga? Maga mit művelt? Hol bujkált, amióta nem láttam?

Lohmann készségesen felelt. Egy ideig a brüsszeli kereskedelmi akadémián tanult, azután pedig Londonban gyakornokoskodott az édesapja barátjánál.

— Képzelem, sokat mulatott — szólt Róza.

— Nem, egyáltalában nem — mondta Lohmann érdesen, szinte megvetően és az ismert színészi pózzal. Róza oldalról pislogott rá, félő tisztelettel. A fiu egészen feketébe volt öltözve és fekete, széleskarimájú kalapját nem vette le a fejéről. Az arcza talán még sárgább és markánsabb lett azóta; simára volt borotválva; és félig lehunytt, sötét és furcsán háromszögű szemhéjaival sandított valamerre, ahol semmi sem volt.

Róza kényszeríteni akarta, hogy ránézzon. Azt is szeretete volna tudni, megvan-e még a régi bozontos üstöke.

— Miért nem veszi le a kalapját? — kérdezte.

— Igaza van, nagyságos asszonyom — mondta Lohmann és szót fogadott.

Sötét haja dus fürtökben borult oldalt a homlokára, akárcsak régen. Lohmann most egyenest Rózára nézett.

— A »Kék Angyal«-ban, nagyságos asszonyom, nem törődött ilyen csekélységekkel. Hogy megváltoznak az emberek. Hogy megváltozunk mindannyian. És két rövid esztendő alatt.

Lohmann ismét félrenézett és nyilvánvalóan más dolgok foglalkoztatták, Róza nem is merete neki megmondani, hogy ez a megjegyzés szíven találta. De lehet hogy nem is őt értette. Legalább a hangjában volt valami különösen sokatjelentő.

(Folytatása következik.)

Barangolások.

Az örmény paradicsom.

Kevesen látogatják a velencei nyaralók közül ezt a szigetet, a melyet a lagunák hullámai mosdatnak. Messziről cziprusokat látni, a melyek mint zöld plajbászok sötét foltokat firkálnak az égre. A levegő itt áll. Olyan csend van, hogy hallani, amint a napfény végigserczen a gyepályakon, a kavicsokon s a hosszuszakállu mekhitaristák köszöntésre emelik jobbjukat. Mindegyik egyforma. Az orruk görbe, a bőruk pergamensárga, a szemük szikrás. Olyanok, mint a zsidó főpapok valamely illusztrált ó-testamentum lapjain. Hogyha az

ember régi fajták karakterisztikus és erősen kifejtett típusait látja együtt, nem tud megkülönböztetni kettőt, a szemnek hozzá kell nemesedni a végletekig finomodott vonásokhoz, hogy később valami jellemzőt vegyen észre egy orr-hajlatban, egy halántékban, egy áll esztergályozásában. Évekig forogtam japánok közt s évekig csak egyetlenegy japánt ismertem. Később már kettőt, hármat, négyet is észrevettem. Régebben az összes németeket egy emberbe foglaltam. Hasonlóan lehettem a nagyokkal, még régebbi gyermekkoromban, mikor az apám, a kéményseprő és a király egyformán csak nagy volt. Ilyen primitív emlékek derengenek bennem, hogy látom ez egyforma-arczu szerzeteseket, akik — dekoratív foltok — hosszú fekete reverendában állanak a cziprusok mentén. Mindegyik mellett áll egy-egy. Mintha a természet szerette volna ezt a haragos álmát, az apró karvalyszemet, a kiéhezett és koplaló bőrt, a szikár, deszkacgyenes termetet és el nem unva megcsinálná egymásután sokszor, újra és újra, egymáshoz családásig hasonló duplikátumban. A másolatok párhuzamosan vannak elhelyezve, a kavicsos ut mentén ülnek, állnak, lassan sétálnak. Lemondó keresztények ezek az örmények, de szájukon a kalmár mosolya bujdosik. Talán azon mosolyognak, hogy ők — a száműzött menekültek — pár évszázad alatt megvették a szigetet, a mellette lévő lidói házakat, a telkeket, a levegőt, a tengert és mindent a zsebükbe gyűrhetnek. Óriási karosszékekben pihennek, a százszorszépek és az oroszlán-szájak mellett. Amikor elfáradnak, tovább mennek pár lépéssel, gyalog a sziget temetőjébe, amely époly kényelmes, mint a karosszékük. Nem tudni, kinek mutatkoztunk már be. Ugy tetszik, hogy labirintusban járunk, csupa egyforma ember közt, a faj tükörszobájában.

A filagória márvány-asztalkáján áll egy pohárka aranyárga aszu. Mellette porcellántányéron a bor anyja, a szőlő, egy kövér és polituros-héju fűrt, olyan nagy, mint a kánaáni és a megrepedésig érett. Ne tessék hinni, hogy a sziget gyér látogatói vidám kedvvel járnak ebben a bibliai csendben, a mezopotámiai idill közepette. Egy eltűnő fajta agóniáját, utolsó paplan-tépő gesztusait látni itt. Valaha a török lánczok elől futottak ide az örmény szerzetesek, évszázadokkal ezelőtt, azóta itt maradtak, a régiek helyett újak jöttek a tenger ez áldott szigetére, szakállas, komor hívők, a kik mindig hajnali ötkor keltek és mindig későn feküdtek, hogy álmodozzanak az örmény jövőről. A kolostor egy része örmény muzeum. Vagyont érő ódon papiruszokat halmoztak össze a könyvtárban, amelyek tele vannak firkálvá a göröghöz hasonló örmény ákom-bákommal. A nyelvek szigetében pedig ékesen cseng itt az örmény. Régi örmény nyelven olvassák a bibliát, hogyha a refektóriumban asztalhoz ülnek, a szerzetes-testvérek a folyosón, a kertben, a szobákban örményül suttognak egymáshoz és itt erjesztik az örmény lázat, a hitet, hogy még élnek. Eddig csak azt tudtam róluk, hogy keletienédesen esznek, mint a zsidók és levesükbe is mézet csöpögtetnek. Itt egyszerre megcsapott mindenfelől a

multjuk. Örmény költők szobrai mutogatták. Végigyeztetek a muzeumon, ahol freskókat láttam, a történelmük szccénait, hősöket, szenteket, királyokat, az utolsó örmény király vézna profilját, aki egy csatában valami nagy fogpiszkálóval leszur egy istentelen pogányt. Körülrakják magukat sok-sok emlékkal, amely az idegen agyvelejének mázsás teher, bus értelmetlenség, komikus csiri-csaré. A kétségbeesésük fanatikus. Rotációs gépek ontják a nyomtatványokat és elröpítik a testvéreikhez. Ebben a kolostorban csupa írók és tudósok laknak, új és régi költők, nyelvészek, természetbuvárok, csillagászok, matematikusok, bölcsészek, legalább hatszázan dolgoznak abba az örmény folyóiratba, amelyet itt nyomnak a szigeten és mindössze háromszáz előfizetője van. Ahová nézek mindenütt ereklye, kövek, emlékeztető-táblák, kendők. A halál szigete ez. Zsong azonban a munkától, mint a köpi. A céltalanság lehangol. Lehorgadt fejfel megyek előre. Lábujjhegyre állok, úgy hallgatózom. A nemzetek siralomháza van előttem, a bánat bazárja, az utolsó, a legutolsó stáció. Akinek kedve telik a természet tréfáiban, jöjjön ide. Nem véletlen, hogy a sánta dalia, a különöz angol, a pesszimista Byron is itt ütötte fel a tanyáját, hónapokig élt a kolostor egy szobácskájában és tanulta az örmény abc-t. Szivfacsaró hangulatok vannak itt, az értő számára. A sir, hol nemzet sülyed el, még nem csendes, még szónokolnak, nyomtatnak, nyelvet ujtanak körülötte. Szegény-szegény örmények diszsihelyet kaptak.

Az irodalom doktora vezet végig a szigeten, aki francziául beszél és apró, ideges gesztusokkal magyaráz. Szól az orosz tengerről és a török tengerről, amely elborította a népét, az élete munkájáról, örmény könyvekről, melyeket nem olvas soha senki. Néhányan balagunk utána, elszontyolodott orral. Ne csodálkozzék, padré, hogy nem jól éreztem magamat az örmény paradicsomban és néha egész — illetlenül — a szívemhez kaptam. A boruk keserü, a szőlőjük savanyu. Padre, ön svájci egyetemen tanult és választékos franczia nyelven írta meg a doktori disszertációját Chateaubriandról. Itt a szabad levegőn bevallhatom önnek, hogy soha busabb helyen nem jártam és a fogamat szerettem volna csikorgatni benn a könyvtárban, a sok örmény könyv a drága, ezeréves kéziratok között és elsápadtam, mikor a folyosón meghallottam két szerzetes-atyát beszélni, egy régen halott nyelven, amely dallamos és okos s önnek mindegyik közt biztosan a legédesebb. Azon gondolkozom, mi az értelme annak, hogy emberek születnek ép szívvél, amely ugy funkcionál, mint a többi emberek szive, boltozatos koponyával, merész lélekkel, amely egy pillanatban ösztönösen fel fogja az egész világ értelmét s talán egy vers lüktetésében megváltottan dadogja el mindnyájunk titkát és ezek az emberek mégis némák maradnak mindörökké a világ némái, kevesebbek, mint egy német adóhivatalnok vagy egy franczia parafadugó-gyáros. Melyik isten művelte ezt a rossz viccet? Önök azonban megint gyermekeket nevelnek örmény hitben, örmény betüre fogják és örmény litteraturát vernek fejükbe. Az isten bocsássa meg a

jóságukat. Talán jobb lenne egy lélekvesztőbe tenni őket, elvágni a kötelet és kibocsátani a szabad óceánra. Iga: a van, padre, erről nem szabad beszélni. A fejünk megpattan és a szívünk is megpattan, de mégse szabad róla beszélni. Élni kell a szigeten, amelyet a tengerek mosnak. Látja, amíg ilyenekről vitáztunk, az ég is elkámpicsorodott. A víz pocsékká mosta az idillt. Eső csapkodja a hervadt vizeket. Felhajtom a gumiköpenyem gallérját, a szememet összehunyorítom és rácsapom ázott szalmakalapomat. Ez a fajtam gesztusa. Ebben a gesztusban pihenek el én is.

Még csak a vendégkönyvbe kell beírunk a neveinket. Elsőnek írja be egy kékszemű varsói lengyel. Utána egy finn nő és két moszkvai zsidó. Legutolsóul pedig, mindnyájuknál szomorubban, zavartan, hitetlenül és habozva írom be a nevemet én, a magyar.

(*Isola San Lazzaro.*)

Kosztolányi Dezső.

Szoba.

Rőt félhomály, a lámpa mindig ég,
Szétszórt cipellők, ágy, örök-vetetlen,
Ó képeken, szent babonás igék,
Vén háziáldás cifra bronzkeretben.

És egy leány, ledérajku, fehér,
Arczán a rózsák reggelre kopottak,
Bus ébrenalvó, minden neszre kél,
És mosolyog, ha valaki kopogtat.

S az ágy felett egy védő Mária,
Keskeny hidon tipegő lánygyerek lép,
S Mária ajkán glóriás ima:
Hogy el ne essék . . .

Vajthó László.

Saison.

Budapesti novellák.

(Egy mondaine nő életéből.)

I.

A budapesti satirikus meghuzta a keserű vonalat a szája körül, ajkára fájdalmas mosolyt rajzolt, félre-csapta tizenhat koronás Pórfi-kalapját és azt mondta:

— Ja! Ja! Ja! Ja! Ja!

Sokszor mondta: »Ja«, a hanglejtés különböző árnyalataiban kombinálva többszörös jelentőségét a szónak. Épp a legfinomabb nőt mutatták be neki, amikor ceket mondta; a nőt, akinek a kis ujjában volt a tudatmögöttisége, a Freud-féle Unterbewusstsein-ja; aki egész életét tudatosan a sub-instinct alapjára fektette. Más férfit zavarba ejtett volna egy ilyen nő jelenléte; a satirikus ellenben zsebre dugott kézzel állt

előtte; tudvalevőleg pedig a zavar feltétlen kelléke, hogy az illető a levegőben himbálja a karját

— Ja! — mondta huszadszor a satirikus és utána tegezni kezdte a finom nőt, ami annak végtelenül imponált.

— Gyere velem az állatkertbe, te bestia, — mondta a satirikus — fiakkereen megyünk, ha fizeted a drága taxit.

A nő a legfinomabb teremtes volt a világon, mert erotika volt és a bestia szóra végig futott a meleg, meg a hideg a hátán. Szeméből kisugárzó vajszerű olvatagsággal nézett a cinikusra, kissé megemelte retiküljét, amelyből élénk csörgés és csengés szólama jelezte:

— Van pénz! Mehetünk!

Beültek a kocsiba, amelyben épp csak annyi hely volt, hogy a nő kitorhatta lelkét és bevallotta, hogy előtte csak egy szent dolog van a világon: a művészet és hogy ő üres óráiban irodalommal foglalkozik.

— Ja! Ja! Ja! — mondta a satirikus. — Undo-rodalom az irónóktól.

— Miért? — kérdezte boldogan a nő.

— Mert . . . . .

Ez volt első találkozásuk. Azóta boldogtalan viszonyt folytattak egymással.

II.

Ugyanez a nő, vagy talán egy másik, az átdorbézolt éjszaka után messenger-beyt küldött egy dekadenshez. A levélben a következő szavak voltak olvashatók:

»Látogasson meg álmatlan éjszakám reggelén.«

A következő szavak pedig nem voltak olvashatók:

»Szeretsz még?«

A dekadens tombolni kezdett. A boy azonban nyugodtan várt a pénzére, amíg a férfi kitombolta magát. Ekkor átvette a pénzt és távozott. A dekadens szagos vizet csepegtetett a zsebkendőjére és mosdatlanul, úgy a hogy volt, felkereste a hölgyet. Leült az ágya mellé és így szólt:

— Miről beszéljünk, édes?

A nő azt szerette volna, ha a sápadt fiu szerelemről és boldogtalanságról csevegne, ezért így felelt:

— Talán rimanurányi részvényekről beszélgetnénk?

Irónia, az volt benne! De a férfi sem volt agyalágyult és megértette a gunyt:

— Jól van, — szólt, mialatt hervatag kezét homlokához illesztette — legyen szerelem! Legyen! Nem bánom; beszélék a szerelmemről, a boldogtalanságomról. Három nőt szeretek, imádok boldogtalanul; három hetérát, három démont, — az egyik finom gépirókisszony, a Freund Ignác és Fiai cégénél; a másik démon a zeneműkereskedőnél van alkalmazásban, a harmadik . . . . .

— A harmadik? — kérdezte izgatottan a hölgy.

— A harmadik démon kegyed!

A nő megkönnyebbülten sóhajtott fel; a férfi térdre borult és hervatag kezét melengette a párnák alatt. Odakint napsütés volt, ami nem befolyásolta a járó-

kelőket abban, hogy az utcza árnyékos oldalán járnak.

— Hármatokért meg tudnék halni — sugta a férfi a nő fülébe. — De egyikőtök sem viszonzza szerelmemet. Mért? Mért? Mért?

— Mert nem vagy tehetséges író, — felelte a nő részegen a mámortól. Legalább ez az általános vélemény rólad.

III.

A fiu távozott és amikor leért az utczára, észrevette, hogy véres, nyílt sebet hordoz a szívében. Mialatt azon tanakodott, hogy bemenjen-e egy patikába vattáért, a finom hölgy, aki — mint mondani szokták — pongyolában volt, ledobta azt magáról, utcai ruhába öltözött, hüvelykujja segítségével befestette az ajkát és fiakkeren elrobogott a másikhoz.

A másik az egy hatodik ur volt.

— Szervusz Lajos, — mondta a nő, amikor az illető beszállt hozzá a kocsiba. — Boldog vagyok, hogy végre láthatlak. Ismersz még?

A férfinak jó emlékezőtehetsége volt.

— Ha nem csalódom, — mondta — te vagy a feleségem.

— Eltaláltad. Pedig már három napja nem láttál. Amióta az anyakönyvvezető előtt és a templomban az összes notabilitások jelenlétében megesküdtünk, alig voltál a lakásunkban.

— Az természetes; nem szeretném, ha azt hinnék róltunk, hogy közös háztartásban élünk egymással.

— Ilyen vagy te! — jegyezte meg keserűen a hölgy. — Látod, én nem törődöm azzal, mit mondanak rólam mások.

— Te! te! Ez egészen más! Nekem azonban számolnom kell a közvéleményre.

A házaspár elhajtott a ligetbe, a hol egy kisebb vendéglőben megebédeltek.

Ezalatt történt, hogy a dekadens ifju bekötötte véres sebének a szíve fölött és elment ebédelni, ugyanabba a korcsmába, ahol a házaspár étkezett. A különbség köztük csak az volt, hogy míg férj és feleség már a sárgadinnyénél tartottak, a boldogtalan szerelmes még csak a levest rendelte.

— Ki ez? — kérdezte a férj, mert észrevette, hogy az ifju és a nő titkos pillantásokat váltanak egymással.

— Egy nagy költő, — felelte a hölgy — aki miattam öngyilkosságot fog elkövetni.

A boldogtalan ugyanekkor lehajtotta fejét és csakugyan azon gondolkodott, vajjon öngyilkos legyen-e, vagy írja-e meg inkább a főváros ellen azt a cikket, melyben tiltakozik az ellen, hogy az elefántnak kegyeltsértő török templomot építettek istállóul.

Maitre Jacques.

Dupla élvezetté válik szabadsága, ha cipőire elutazása előtt »Berson» gummisarkokat tétet. Az Uj Berson gummisarkok aranydobozban: kényelmes, elegáns, ruganyos, tartós. Cipészétől kifejezetten »Berson»-t kérjen, ha jól akar járni.

INNEN-ONNAN.

24 A szobor és a freskó. Az egyik Oroszországban tünt el, a másik Magyarországon, közelebről: szeretett fővárosunkban. A szobrot, II. Sándor szobrát, egy magyar művész küldte a pétervári pályázatra és azóta — hogy Beniczkyé Bajza Lenkével szóljunk — nyomaveszett. Végre is Oroszországban, ahol hadihajókat és ágyugyarakat szoktak lopni, nem valami különös szenzáció egy lovasszobor eltűnése. Sőt, tekintve a hazai viszonyokat, magunknak sem lehet tulságosan csodálkozni rajta. Nálunk ugyan — sajnos — még egy közéleti jelesünk szobrát sem lopták el, mi még csak a templomfreskónál tartunk, de azért ez sem áll sokkal hátrább az orosz állapotoknál. Egy negyvenezer koronás freskót tönkretettek, bemázoltak, anélkül, hogy ézt valaki az illetékesek közül észrevette vagy megakadályozta volna. És ez nem Hörötnökcserögön történt, hanem ezen az isteni könnyelmű és gyönyörű Pesten, azaz hogy Budán, a becsületes, derék Budán, a Tabánban. És nem is tegnap történt, nem is tegnapelőtt, hanem pár esztendővel ezelőtt. Most végre észrevették a freskó hült helyét és ahogy ismerjük a városházi viszonyokat, a dolgot meg fogják magyarázni. Ez az. Megmagyarázzák. Mert Budapesten mindent megmagyaráznak, mindenkit megnyugtatnak és mindent rendbe hoznak. Rendbe. Hanem azért szegény Kinnach László freskója mégsem lesz meg.

* * *

— Szép idők. Bécsben, mely egykor a klasszikus doktorok csoda-városa volt, ma nem tudnak professzort kapni a fényes klinikára. Amióta Strümpel, az európai hírű professzor a kultusz-miniszterrel összeveszett, mintha csendes bojkott következtet volna be, egyik professzor a másik után utasított a bécsi katedrát. Valaha az orvostudomány renaissance-a virágzott az osztrákoknál: Billroth, Nothnagel, Rokytansky és Skoda itt ácsolták össze a komoly orvosi és természettudomány első gerendáit, a gráci Auengrubber kezdte el először a diagnosztika finomabb kiépítését, volt idő, hogy emberek ezrei tódultak az aranyvárosba tanulni és gyógyulni. Bécs az orvosi kultúra tetején állott és ő adta ki a kommandót, mint a tudományok legfőbb generálisa. És ma? Az emberek hanyatt-homlok menekülnek innen, nincs olyan csábítás és fényes ígért, mely egy ambíciózusabb nagy német professzort le tudna kötni a bécsiek számára; a régi iskola egy-két, még fungáló nagysága mellett törpe epigonok hintik a magvat s közben az ősek dicső öröksége, a nagy tradíció, a fényes mult, a hírnév csendesen elenyészik. Miért van ez, mi a titkos oka, messziről tudni nem lehet; de egy időben híre járt, hogy a méltóságos professzorok összebujtak, mert Bielohlawek kezére akarták adni őket s mint mindenütt a világon: a rendezetlen politika megölte a tudományt és a művészetet. Ma már cikketeket irnak erről Bécsben, de hiába, a tudomány már nem száll ki ott, csak keresztül utazik.

* * *

Mezőcsáti Mezey. Uj magyar nemesről szól a hivatalos lap, Mezey Gyuláról, aki a város kereskedelmi és közgazdasági életének nem uj embere. A nagy közönség, s főként a női része, igen jól és igen régen ismeri Mezey Gyulát, de sajátságosképpen, nem a saját neve alatt. Az uj nemes ugyanis az Árvay és társa cég tulajdonosa, s ezzel már a legelőnyösebben mutattuk be Mezey Gyulát mindenkinek, aki csak a kereskedői nem de guerje alatt ismerte. Az Árvay-féle luxuriózus selymes-bolt ugy hozzátartozik Budapest szebbé arcához, ahogy a Gerbeaud, vagy akár a Halász-bástya. Mert ha van is szegénység Budapesten, van elegánzia és előkelőség is s hogy van, azt nem is annyira magunknak s a hennünk levő finomsági hajla-

moknak, mint amennyire néhány választékos izlésű üzletembernek, köztük talán elsősorban Mezey Gyulának, köszönjük. Hogy a király öt besorozza nemesei hadába, ezért a legszebb hálamosolyt küldik feléje azok, akik a legédesebben tudunk mosolyogni: Budapest selymes szép asszonyai. Ők emelték az új nemest arra a paizsra, amelyből, ime, czimerpajzs szinesedett.

* * *

□ **Záróra.** Az üzleteket este nyolczkor becsukják s ezzel egy nagy szociális harc fejeződött be. De úgy, hogy a győzők nem élvezhetik ki a győzelem édes érzését. Mert a záróráról szóló törvény olyan időben lépett életbe, amikor a munkaadók örülnek, ha becsukhatják a boltjukat. Tulajdonképpen ez a kérdés kóvályog a fejükben: »Mért nyolczkor este? Már délután négykor becsukhatnák.« Ezzel elesett az alkalmazottak részéről az örvendezés alkalmá. Az ember, ha nem tulajdonos, csak alkalmazott, nyilván örül a pihenőjének, ha csupán pusztá pihenő is; de még jobban tudna örülni neki, ha a pihenőnek a másik fél nem örülne. A falat, aminek jó az ize: jó, de még jobb, ha van valaki, aki a számba néz és elirigylt tőlem a falatomat. Most azonban az alkalmazott leengedi — örült dörzsöléssel — a redőt, s nem hallja, mikor a boltos a kezét dörzsöli és így szól: »Hála Isten, este van megint«.

* * *

□ **A költő.** *Crespy Alice*, francia költő, gyilkosság vádjával ül a vádlottak padján, az ageni esküdtszék előtt. Azzal vádolják, hogy ő ölte meg *Chassaing* abbét, a szeretőjét. Olvas-tuk a költő verseit. Bizony gyengécske dolgok ezek, érzéki limonádék, dekadens habarcsok, perverzkedő pózok, amelyekbe szegény leány, egy tisztességes familia tagja, belehábtorodott, mintahogy a divatba, egy nagy kalapba, vagy egy csipkebluzba belebomlik a nő. Ezekről a versektől már csak egy lépés az, hogy méltó sujet-t találjon hozzá, egy exotikus abbét, aki parfümözi a soutaneját és Maeterlincket olvassa. A legközelebbi lépés már a gyilkosság. Egy új romantikus korban élünk, mikor a vérnek megint bővítő a sava. Szegény költőnőcske mindezt nem csinálta végig komolyan, csak »irodalmian«, úgy a hogy a verseit kotyvasztotta össze. Ezzel az álmos játékkal azonban odakerült a valóság talajára és az irodalmi hóbortja után a vádlottak padján, a szuronyos csendőrök előtt ébred fel. A kritikusainak nem hitte el, hogy gyenge verseket ír. Most a bírái ébresztik fel azzal, hogy gyilkos. Csakhogy az ítéletet nem lehet széttepní, mint egy rimekkel telefirkált hitvány papírost.

* * *

— **Ponyvaregény.** Egy rémregény: a falusi doktorral, tífuszszal s bűnös szerellemmel. A nő kiáll a nyilvánosság piacára s felemelt kézzel mutat rá a kórorvosra s közben olyan vádakot csapdos a fejébe, amelyet a középkor legborzalmasabb fejezetei között szoktunk olvasni. Nem csodálkoznánk egy csöppet sém, ha valahol moziban, füzetes iratok között, vagy könyvtárakban elbujtatott könyvek alján lenők ezt a históriát, de most tágra mered a szemünk: egy sváb falu, 3000 lakos, esteli harangszó, áhitatos népek, ahol a gazda este madárlátta kenyeret huz ki a tarisznyából, s ahol a vidéki élet minden idilli rekvizitumát együtt tisztelhetjük. Persze, a dolog abszurdum: nemcsak orvossal, hanem laikussal kapcsolatban is ma már alig képzelhető el, hogy az emberek ne respektálnák jobban a tífuszbacillusokat, mint az ösztönt, akármily hatalmas és türhetetlen parancscsal lép is föl. Ami feltétlen imponáló: az agy, mely ezt a retentő színekkel megkomponált eseményt életre tudta álmodni, s a feneketlen gyűlölet, mely erősebb minden köteléknél, amely egy vidéki asszony

szigorura szabott kötelességeit is elszakítja. A legnagyobb emóciók, jók és rosszak, csakis így keletkeznek s így keletkezhetnek: a falu és város harcában, ellentétes hagyományok s neveltségek összezapásakor, ott, ahol két ember két távoli világnézet hordozója. Egy falusi ájtatos lányból serdült asszony s egy kórorvos, aki városi emlékeket hordoz magában. Ha semmi sem igaz, akkor is sok történet itt: két ellentétes kultúra összeütközése.

SZINHÁZ.

Mozart nyara.

Egy csöpp tiroli tó partján, két vörösfedelű villa előtt állottam a napokban és hallgattam a zenét, mely kiszűnődött a zsalugátéren. Az elsőben a Figaro házasságát zongorázták és egy mély, kopottas férfihang énekelte hozzá: *Se vuol ballare Signor continuo...* a cavatina azonban elég frissen perdült és az imádató pizzicatók fürgén és bámulatos életkedvvel röppentek ki az aranyos délutánba. A másik villában, a defreggeri, vagy inkább schnitzleri alpes vidék mélyén azonban ugyanazt a könnyelmű operát játszották s egy kedves női szoprán érzelmesen küzdött egy másik áriával: *Voi che sapete, che cosa e amor...* A férfias és komoly táj közepén megilletődve hallgattam Mozartot. A házfelügyelő, hogy czéltalan esztétikai találgatásaimnak véget vessen, gyorsan elmondotta, hogy ezek operaénekesek nyaralói, s a jövő szezónra folyik a nagy készülődés. Tavaly valószínűleg még Wagner harogott ki a hegyekbe, de az idei nyár, ez a fázós, beteges, szentimentális időszak: a Mozart nyara.

Második Józsefnek, ki a maga csöndes és szerény dilettantizmusában többet értett a muzsikához, mint a lángoló bajor reklám-királyok együttléve, tehát újból igazat kell adni. Az ő balkán politikájára mondják most sóhajtvá a Ballplatz történelmi alapon álló osztályaiban, hogy ez: a balkán politika, s a Mozart-zenére, a kottákra, miket ő rendelt meg, rábizonyul lassan-lassan, hogy ez: a muzsika. A Wagner-operák parkettjein elálmosodnak az urak és karzatain alig van ifjúság. Puccini divat, mert dekadens, beteg, amellet csupa üzleti bluff, de a nagy romantikus irány, mely feltartóztatlanul jön — mint egy langy-hullám — valahonnan, Európa fölé, hozza magával a játékos irodalmat, a játékos képzőművészetet és a játékos zenét. A háborukban és krízisekben kimerült világrész epedve várja újból a komolytalanságokat, a zsongító és valószínűtlen verses drámákat (Rostand feltámadása Párisban), a meséket és illuziókat a színpadon (Reinhardt és Fokin) és várja az örök és megnyugtató melódiát: Mozartot. Ez az a zene, mely nem ad talányokat, a mélynél nem kell állandó vizsgát kiállani (mint Wagner motívumainál), melynek nincs sem kaliforniai, sem ó-párisi couleur-localja, hanem odatartozik, egyszerűen, minden derűs családi jelenethez, a tavasz minden ligetéhez, minden bakfis nevetéséhez, általában minden jóérzéshez, harmóniához és mosolyhoz... majdnem azt irtam, Bergson ragyogó halhatatlansági teóriáihoz is. Ez a zene, mely helyesli az életet, áment mond fáradságainkra és törekvéseinkre: ez a zene az abszolút illuzió, vagy, ha úgy tetszik, az abszolút hazugság. De az a zöldhajtókás ur, ki az Entführung premiérjén többször kihajolt tapsolva a páholyából, s kinek példáját a bécsiek, lévén ő szeretett császáruk, szívesen követték: legjobban tudhatta, hogy az intenzív emberi munka után egyetlen pihenés lehetséges: gyönyörködni a hazugságban. Mozart játszott a kottáival, az alakjaival, a hangszereivel... mint egy arany pillangó az oczeánon, lebegett gyanutlanul az élet ezer keserűsége fölött. Párisban

már kétségbeesett a kabinet s a liszt régen elfogyott, a szép királyné már borzongások között tanácskozott Neckerrel, készülöben volt a leghallatlanabb földrengés és az emberek az egész világon kezdték rosszul érezni magukat: de az ő ártatlan és bájos gyermekfejében akkor kezdtek felhangzani a Tamino könnyelmű áriái, s akkor történt, egy legendás bécsi éjszakán, hogy egy ültében megkomponálta kertjében a Varázsfuvola uvertürjét.

Bécs, Bécs... mondják enyhítő körülményül a tudósok. Természetes, hogy más városból ennyi humornak, jókedvnek és menüettnek nem volt lehetséges elhangzani. Oda kell képzelni, e kották alá, az Augartent és benne a züllő, világfivá vált magyar főurakat ifju, baba-arczu hölgyeikkel; az osztrák arisztokraták, a Kaunitzok, Lichtensteinek és Cobenzlek ragyogó, de kedélyes estéit; az Esterházyak hallatlan mulatozásait; Rohan herczeg sétaszurjait a Praterben; a császár idilljeit a laxenburgi parkban... azt a sok olasz táncosnót, ki a Flauto magico szerzőjébe reménytelenül szerelmes volt, a Hoftheater am Kärntnertor szédületes intrikáit, a Noverre és a Salieri maestrók küzdelmeit a sikerért (um die Volksgunst), az egész boldog várost, mely a Terézia alatt felgyülemlett milliókat vidáman pazarolta. Egyszer, mikor uj török követ érkezett Bécsbe, szép mulatságot rendeztek a kövér és tekintélyes keleti ur tiszteletére, s a lakájok, a kocsisok, a katonák közt ott szorongtak a herczegnők, a kamarások és udvarhölgyek is, s maga a császár is, álruhában, kapuczniban; s a tömeg a vidám zene hangjainál ujjongta körül az excentrikus férfit, ki engedte, hogy a turbánját levegyék róla, a szakállát simogassák és közben nyugodtan dohányzott... Ez az Entführung hangulata.

Mozart nyara ez a nyár, de talán a most legközelebb eljövendők is. Egy menüettjéért akadnak akik szívesen adnak egy Ring-motivumot, vagy scarpiai tirádát. Akik veszekedni akarnak érte, veszekedjenek, — de az ő győzelmei rendszeren l'art pour l'art diadalok, önmagáért és senkit le nem tiporva. Ő játszani akar és nem győzni... énekelni s nem megölni. Csak élni, élni és nevetni. A salzburgi muzeumban, a köteles Baedeker-áhitaton kívül is el lehet érzékenykedni, mikor az ember az üveg alatt meglátja azt a kicsiny, kiszáradt, sárga koponyát, honnan tizezer dallam szállott ki s melyre Hyrtl reszkető kézzel jegyezte oda ezt a banalitást: *Musa vetat mori.*

Szabolcsi Lajos.

ZENE.

Popper Dávid meghalt. Elmult idők, letűnt világ végső kihangzása volt, hosszan kitartott derüs és tiszta akkord, amely csengett még akkor is, amikor a melódiának már régen vége volt. A mult század nyolczvanas éveiben egy lelkes kis csapat verődött össze Pesten, magyarokból és idegenekből, muzikusok, akik megteremtették a magyar zenei kulturát. A gordonkásokat a világhíres Goltermann-tanítvány képviselte, a prágai Popper Dávid. Naplókából, emlékiratokból és régi újságcikkekből kirajzolódnak ezeknek az embereknek a portréi, amelyekhez hasonlókat ma teljesen hiába keresnénk. A művész régen úgy látszik, egészen másféle emberfajta volt, mint ma. Magasabbrendű lény, király. Felette állt a gazdasági szempontoknak és a társadalmi hiúságokat mélyen megvetette. Nem óhajtott versenyezni a kapitalistákkal, kétszobás polgári lakásban élt, fizetése egy miniszteri segédtitkárénak felelt meg, de érezte a zenei megfizethetlenségét és a néki járó tiszteletből mit sem engedett. Az emberek is más szemmel néztek rájuk, akik kívül álltak a rang és mód után folytatott

csunya hajszán. Csodalényeket láttak bennük, határtalan tisztelettel, rajongással és áhitattal közeledtek a lángész felé. A művészeknek nem voltak demokratikus allűrjeik. Az Operaházba még sötét ruhában jártak az emberek és a koncerttermek nagy szalonhoz hasonlítottak, ahova senki sem mert oda nem illő toalettkben belépni. A Hubay-Popper trió utolsó estéi még fogalmat adtak a régi pesti koncertekről, amelyek az előkelő társadalom eseményei voltak. Azután... jöttek uj művészek és elárulták a művészetet a kapitalizmusnak. A művészeket megfizették, egyben pedig beolvastották őket a tömegbe. A borügynöktől nehéz volt megkülönböztetni a zenei hivatalnokot vagy a szépség-nagykereskedőt. A művészek krajczároskodtak és holmi apró kitüntetések, udvari tanácsosságok, plakettek és más efélék után kezdtek futkosni; a régiiek pedig visszavonultak a babérrészes kis lakásokba, ahol minden darabnak megvolt a maga története és minden darab beletartozott a művésztörténetbe. Ők voltak az ösök. Az uj generáció már királyfinak született. Tíz is kevés lett volna arra, hogy átélje a Popper Dávid gazdag és nagyszerű életét, megcselekedje tetteit, munkáit, amelyek elvégeztével nyugodt lélekkel bucsuzhatott el az élettől. Hivatása betelt. Az emberi foglalkozások végtelen sokaságából a csellózást választotta ki magának. És ebben, az első lett, a legnagyobb az egész világon.

IRODALOM.

Magyar export.

A magyar drámák, goalok és gulyások után most a magyar könyv is elindult világhódító útjára, a mint azt némely szavahihető újságok írják. Nincs semmi okunk kételkedni az örvendezők igazmondásában, de éppen az igazság érdekében szükségesnek találjuk az örömdalt kibővíteni annak a kellemetlen ténynek vessző alatti becsatolásával, a mely ezt a kissé visszajáról kezdett napoleoni hadjáratot mindjárt a legelején befagyasztotta a Berezina jegébe. Az első strófa rendben van, a magyar könyv csakugyan körutazási jegyet váltott s honi izzadságtól meleg kézszorítások között szerencsésen utnak is indult másfél esztendővel ezelőtt. A baj ott kezdődik, hogy már a szomszédban megakadt, már a tizenhetedik kötetnél megakadt és ha csakugyan ez volt a *grande armée*, akkor Waterloot akár be sem várva, mindjárt Szent Ilonáról elmélkedhetünk. Mert az bizonyos, hogy a világhódítást eddig másképp csinálták, a korzikai is, meg az oroszok is, a kik Turgenyevvel, Gogolylyal, Dosztojevszkivel és Tolsztojjal billentették helyre a Moszkvánál és Lipcsénél megingott európai egyensúlyt. Sőt talán abban sem tévedünk tulságosan, ha azt állítjuk, hogy azok az egy-két magyarok — Jókai, Mikszáth — is jelentősebb és őszintébb eredményeket értek el, a kik minden világhódító szándék nélkül is megtalálták odakinn a maguk egy millió olvasóját, a mi mégis csak a legfontosabb. Különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a modern technika vívmányaival fölszerelt uj expedíció csődje éppen abban kulminál, a mi itthon is hiányzik: tudniillik az olvasókban. A tizenhét magyar könyv ugyanis nem kapott több olvasót fejenként ezernél, Németországban, másfél esztendő alatt, ez az a szomorú második strófa, a mit a diadalhymuszok elhallgatnak s a mi éppen olyan jellemzően magyar politika, mint az, a mi ezt a furcsa sikert előidézte.

És itt hiábavaló minden mentegetődzés, minden szépítgetés. A kik ezt a vállalkozást szervezték, ott vétették el a dolgot, hogy az annyiszor kipróbált jó öreg magyar recepte szerint dolgoztak. Azt gondolták, hogy odakinn is *tout comme chez nous*, a tömegnek egyszerű dolgok kellene,

olcsó mulatság: furulya meg limonádé. Elő hát a vásári portékával, a mit legelől akasztanak a kirakatba; a mi itthon pénzt hozott, a biztosan bevált jó közepszerűség, ott is jó üzlet lesz. És mit mondjunk: nem lett jó üzlet. Nem, annyira nem, hogy a német kiadók már nem is akarják tovább folytatni a kísérletezést a magyar könyvekkel, amik náluk csak úgy a polczon maradnak, mint itthon. És ez a rejtély nem is olyan megfejthetetlen.

Az, a mi nálunk még jó közepszerű, Németországban — a hol mégis csak Hauptmannal mérnek — a legutolsó helyre kerül. Mondjuk a béka-niveau-ja alá két arasznyira. Igen, bármennyire csodálatosan hangzik is ez, de ott már fejlettebb izlése van a tömegnek, a mely nem is tömeg, hanem egyszerűen olvasó. Ott tehát hiába töltik meg cukros vízzel az arany vignettás palaczkokat, senki sem fog megmámorosodni tőlük, sem az olvasó, sem a kiadó, sem a kritikus. Ezer ember esetleg be hagyja magát csapni, de százezer már nem akad. És ez az a pont, a hol a kudarcz erkölcsi tanulsággá magasztosodhat a magyar üzleti szivekben. Nem olyasmint kell szállítanunk a külföldnek, a mit mint nemrég látott kedves ismerőst üdvözölhet, de a miből éppen eleget termel ő maga is, hanem azt kell adnunk, a mi csak itt teremhetett meg és annak az legjavát. Az oroszok is ezt csinálták, a francziák is, az angolok is, sőt a nálunk kisebb nemzetek példája is ezt igazolja. Nem jó dolgot kell átvinni a határon, hanem a legjobbat, a leg-erősebbet.

Ha pedig valaki azt mondaná, hogy a mai magyar litteratura legjava volt az, a mit Németországban az antikváriusok polczain belepett a por, akkor akasszuk szegre a világhódító fegyvereket. Akkor ide elég a dohányvágókés is. De olyan valaki, a ki ezt teljes jóhiszeműséggel és alapos hozzáértéssel merné mondani, aligha akad.

Carpaccio.

KÖZGAZDASÁG.

A Skoda-művek alaptőkeemelése. A Skoda-művek igazgató-sága elhatározta, hogy a társaság 35 millió koronányi részvénytőkéjét 25 ezer darab 200 koronás, teljesen kifizetett részvény kibocsátásával, amelyek 1913. január elsejétől számítva részsednek a társaság jövedelmében, 40 millió koronára emeli fel és a kibocsátandó részvényeket — minden hét régi részvény után egyet — 560 koronás árfolyamon és 1913. január elsejétől a fizetés napjáig számított 5%-os kamattal kínálja az eddigi részvényeseknek.

A Magyar Érték- és Iparbank Részvénytársaság igazgató-sága augusztus 1-én tartott ülésében megállapította az intézet félévi mérlegét. A mérleg eredménye az év első felében igen kielégítő, mert az alakulással járó rendkívüli költségek leírása és minden téren alkalmazott igen rezervált mérlegelés mellett is több mint 600.000 korona tiszta nyereséget mutat fel. Ilyképpen a Magyar Érték- és Iparbank Részvénytársaság működésének már első évében is kétségtelenül megfelelő osztalékot fog juttatni részvényeseinek.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövethezet Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863. F. évi július havában 1.197.300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.155.900 K értékű új biztosítási kötvény állítottott ki. Biztosítási összegek fejében 209.954 K 76 fillér fizettetett ki. 1913. január 1-től július 31-éig bezárólag 8.804.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtottott be és 7.582.000 K értékű új biztosítási kötvény állítottott ki. Biztosítási összegek fejében a f. évben 1.127.515 korona 10 fillér, és az intézet fennállása óta 21.552.809 K 12 fillér fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

L. J. A kérdés így hangzik: »Mit is tettem? Szunnyadtam, vártam, ittam, sirtam...« Kár meg nem maradni tovább is e foglalkozások mellett.

V. R. Kassa. A regényes életrajz napilapba való. Méltó-tassék talán megpróbálni.

Kezdő. M. Őszintén és udvariasan szólva: ne tessék ragaszkodni a dologhoz. Nem érdemes. Sokan mozognak e pályán s csaknem valamennyien rosszul mozognak rajta.

T. J. E. Az alapötlet tetszetős, a feldolgozás igen-igen primitív.

Ifj. J. G. Sziveskedjék kéziratáért elküldeni. Tulsoká nem őrizhetjük.

Nyári ember. Lehetetlen, amit kíván. Huszonkét iv, sürien teleirva versekkel? Hol kapni erre olvasót és pedig nyájasat?

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

CZUKOR- ÉS VESEBETEGSÉGEK

Teljes és gyors gyógyítása ismeretlen gyógyfüvekkel, idült eseteknél is. Kérje a feltalálótól, dr. Damman-tól, Brüsszel, rue du Trône, vagy Krebs-gyógyszertár, Wien, Hohermarkt 8., a 26. számú ismertető ívetet gyógybizonyítványokkal. (Jelezzze a betegség nemét.)

Budapest elragadóan szép környékére, a történelmi emlékekben bővelkedő *Visegrádra és környékére*, továbbá a természeti szépségekben gazdag *Al-Dunára, a világhírű Kazánszoros-Vaskapu (Ada-Kaleh sziget) tájékára, Európának e legnagyobb, legfenségesebb vizitájára* (s ezzel kapcsolatban Herkulesfürdőre) kellemes kirándulások tehetők a *Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság személynőzősein*. A budapest—visegrád—dömösi vonalon naponként több gőzös közlekedik (június 16-tól szeptember 15-ig naponta négy járat). *E gőzösök a pesti oldalon az Eötvös-téri s a budai oldalon a Pálffy-téri kikötőből indulnak*. Menettértei jegy ára Budapestről Visegrádra, Nagymarosra, Gizellatelepfürdőre, vagy Dömösre és vissza az I. osztályban 2 korona. A főváros közelében nyaralók előnyére mérsékelt áru jegyfűzetek adatnak ki. A zimony—orsovai vonalon (Kazánszoros—Vaskapu) a gőzösök hetenként háromszor és pedig *lefelé minden vasárnap, hedd és pénteken, felfelé minden hétfő, csütörtök és szombaton közlekednek*. Az utazás Zimonyig, Báziasig, vagy Orsováig előtte való napon vasutal történi. Zimonyban és Orsován a hajóutazás előtti este már hajóba lehet szállani és az éjszakát ott tölteni. Ezen aldunai utazásra kombinált, a vasutra és hajóra 30 napig érvényes, mérsékelt menet-terti jegyek szolgáltatnak ki Budapest keleti és nyugati pályaudvarokon, továbbá a budapesti utazási és menetjegyirodáknak. Az Al-Dunán modern természetes gőzösök közlekednek, előzetesen is lefoglalható, külön kabinokkal, női termekkel, hálótermekkel (egyesek fürdőszobával is), villamos világítással, kitűnő hajóvendéglővel stb. Képekkel illusztrált menetrendkönyvecskék a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság igazgatóságától díjmentesen kaphatók.

Diana-krém, Diana-szappan, Diana-pouder, a legkitűnőbb arczápolószer, 50 fillérért mindenütt kapható. Egyedüli készítő Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Károly-körút 5.

EGO szén-savas Borax pipere Borax üdit, szépit, fiatalít.

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczszint ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható!

Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-boraxszappan ..... K 1.—
EGO pipere-boraxcrém ..... K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest
IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)
Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94—07.